Mittermayer Vilmos

BIZONYOSSÁGOK
ÉS
TALÁLGATÁSOK

TARTALOM

Origó

1. Evidencia, tudás, elmélet
2. A nyelv körül

Felhasználások: néhány metaelmélet

3. A kis különbségek súlya: nominalizmus
4. Pantha rhei: evolúció
5. Felület és felület: monizmus
6. Rendszerek, metarendszerek, kognitív niche
7. A korlátolt tudás egyéb szavai

Ilyen pompás elmélet mellett eltörpül
a szerző minden felróható hibája.

J. L. Borges
(Scholz László ford.)

1. Evidencia, tudás, elmélet

0001. A bizonyosság (wittgensteini értelemben) nem megfontolások, elméletek, érvek következménye, ellenkezőleg, minden elmélet létrejöttének egy sor bizonyosság az előfeltétele.

0002. A bizonyosság nem világkép, hanem világképek létrehozásának kerete. Ezért semmilyen nézet sem cáfolhatja meg. A bizonyosságok élete az elméleteken kívül zajlik.

0003. A bizonyosság létrejön, a tudást létrehozzuk. A bizonyosság nem tudás, hanem a tudás feltétele.

0004. Az, amit bizonyosságként tapasztalunk meg, olymódon szövődött be életünkbe, hogy okkal mondhatjuk: evidenciáknak (Altrichter Ferenc) és dolgoknak közös a létmódjuk.

0005. Az evidencia: a gondolkodás kezdőpontja és nem végpontja, s ebben a szerepében mindig más evidenciákkal együtt, nem az egyes kijelentések között elosztva alkotja a vizsgálódás bázisát.

0006. A tény, az elmélet belül, a bizonyosság, rajta van azon a határfelületen, ahol a dolgok belépnek az ember szemantikai terébe.

0007. Az evidenciák szituatív alakzatok: az embernek és környezetének találkozási pontjai és nem elméletek. Ezért a fizika semmilyen teóriája sem cserélheti le őket.

0008. Ha valami előfeltétele a gondolkodásnak, az nem lehet maga a gondolkodás. Erre a helyzetre mutat a „bizonyosság” és a „tudás” szemantikájának különbsége.

0009. Az esemény, az idő, az emlékezet bizonyosságában élünk. Kategória-hiba ezt a tudás beszédmódjában elemezni, ez evidencia, azaz nem ismeret.

0010. Kategória-hiba az okságot a tudás fachjába sorolni. A determinált környezetre vonatkozó meggyőződésünk nem tudás, hanem evidencia.

0011. A bizonyosság: az ember és a környezet kölcsönhatásának, a percepció ökológiájának a terméke. Királyságának határa, a szenzorium határa.

0012. Amennyiben az érzékelés a kölcsönhatás egyik fajtája, úgy a szenzoriális niche, bizonyosság, ami megelőzi a tudást, mint annak előfeltétele.

0013. A bizonyosság nem az analitikus ész szövetéből bukkan fel, hanem az élet percepciós potenciáljának világából. Az evidencia olymódon áll fenn, ahogy a látás.

0014. A bizonyosság soha nem kizárólag a látás bizonyossága, hanem a teljes szenzoriumé.

0015. Amikor a „percepció”-ról, mint a „bizonyosság” egyféle konnotációjáról beszélünk, akkor már a környezet által tesztelt, minősített érzékelésre kell gondolnunk.

0016. Amit az egyik beszédmódban a percepció struktúráinak teljesítményeiként írunk le, egy másikban bizonyosságnak, evidenciának mondunk.

0017. Az evidencia, a bizonyosság nem a világ maga, hanem az embernek és környezetének a kölcsönhatása: egy percepciós univerzum.

0018. A bizonyosság nem analitikus igazság, hanem a percepció olyan konfigurációja, amely egyáltalán lehetővé teszi az elméletek kigondolását.

0019. A bizonyosság élettana is zavart szenvedhet. De egy dolog azt állítani, hogy egy bizonyosságból tévedés lett, s megint más azt mondani, hogy a szóbanforgó bizonyosság percepciós háttere hibás lett.

0020. Amikor azt mondjuk, hogy bizonyosság az, amiben nem tévedhetünk, csak annyit állítunk: az evidencia analitikus értelemben kívül áll a tévedés létmódján. Nincs szó arról, hogy valamilyen percepció, (vagy bármi) ne lehetne „hibás”, de ez abban az ontikus tartományban történik, amelyben például egy DNS is meghibásodhat. Itt nem a tudás asztalánál ülünk.

0021. A preverbális percepció a pusztulás terhe mellett, egyetlen élőlényben sem lehet tartósan hibás. Ez lehetne a „bizonyosság” konnotációja: tapasztalat, amely nem lehet folyamatosan téves.

0022. Megalkotni a közvetett percepció eszközeit, nem egyéb, mint létrehozni egy levezetést, melynek segítségével megpróbálunk visszajutni a közvetlen percepció bizonyosságának terébe.

0023. Bizonyosságaink nemcsak az elméleteket, de a dolgokat is aluldeterminálják. Így a gondolkodás kénytelen megteremteni saját „tárgyait”, olymódon, hogy fogásaiba beépül: az érzékelés evidenciaként kezeli, hogy a tárgy és a „tárgy” között különbség van.

0024. Egy bizonyosságok miatt funkciótlanná vált elmélethez a viszonyunk nem feltétlenül archeológiai természetű. Egy ilyen elmélet nem minden esetben veszti el inspiráló potenciálját.

0025. Ahogy a bizonyosságok és a valóság nem ekvivalensek, úgy az elméletek és a bizonyosságok sem azok.

0026. Bizonyosságok nélkül az elméletek tesztelése nem lehetséges. A rájuk történő hivatkozás hiánya nem jelenti egyben inherens jelenlétük hiányát is.

0027. Az élő szerkezetébe befagyott strukturális információ az alapja azoknak a bizonyosságoknak, amelyek a problémamegoldás, a fennmaradás előfeltételei.

0028. Az élőre vonatkozó, formalizálható tudás mindig csak felszíne lehet a vitális bizonyosságoknak.

0029. A szemantikai univerzum bizonyosságai nem egyebek, mint az emberi praxis műveletei. A megélt tett: evidencia. A praxis egyféle ontikum.

0030. Egy jelenséget bizonyosságnak minősíteni attól független gyakorlat, hogy a leírására használt grammatika mennyire bonyolult vagy egyszerű.

0031. Nem létezik kölcsönhatásokon kívüli magánvaló, minden: hatások eredője. Az ember bizonyosságai, evidenciái is ennek a kölcsönös függésnek egyik protonyelvi megnyilvánulása.

0032. Az interszubjektív cselekvés és nyelvhasználat praxisa teremti meg azt a bizonyosságot, hogy az én, a szubjektumok halmazának egyike.

0033. Az igaz kijelentések metarendszere az evidenciák hálózata. Amikor beleütközünk az ontikum bizonyosságként nem megtapasztalható vonatkozásaiba, eltűnik az a referencia, amely az „igazság” használatát megalapozottá teszi.

0034. A bizonyosságok mégoly terjedelmes katalógusa sem ontológia. Az ontológia, a preszemantikai evidenciák nyelvi továbbépítései, azzal a salto mortaleval, hogy megmondjuk: amit látunk, az „micsoda valójában”.

0035. Egy adott helyzetet bizonyosságként megélő emberek bizonyosságai nem mondhatnak ellent egymásnak, legfeljebb különbözőképpen lehetnek részletesek.

0036. A bizonyosságok és a környezet szövete egyetlen hálózat részletei. Mivel az evidenciák a tudás feltételei, a tudás nem lehet képes megragadni ennek a kölcsönös függésnek a teljes működési módját.

0037. Az evidenciák, a bizonyosságok szituatívek, az ember antropológiai helyzetének következményei. Valamiféle abszolút helyzet, nem létezik.

0038. Az érzékelésben nem jelenik meg az okság idő nélkül, és az idő okság nélkül: így az idő bizonyossága, az okságé is, és fordítva.

0039. Mivel a dolgoknak és az evidenciáknak közös a létmódjuk, mondható, hogy az ebből való kilépés lehetetlensége fizikai és episztemikus értelemben egyaránt fennáll: az ember soha nem találhatja magát a saját struktúrájaként összegződő empíria horizontján kívül.

0040. Az „igaz kijelentést” úgy lehet definiálni, mint az evidenciákra épített logikai háló hibátlanságát. Nincs köze tehát ahhoz az abszurd programhoz, amely kijelentéseket kíván közvetlenül összevetni az ontikummal anélkül, hogy az emberi szituációból lehetséges lenne a kilépés.

0041. A bizonyosságok szótárai nem egyebek, mint közmegegyezések arról, hogy minek nevezzük a rámutatással elérhető protofizikai evidenciákat.

0042. A megfigyelési mondat nyelvbe emelt bizonyosság. Nem tárgya a „valóság”, tárgya az, ahogy a „valóság” a percepció labirintusában megjelenik. Origó, minden elmélet alapvonala. Nem lehet téves: semmilyen elmélet nem módosítja. (A naplemente nem azonos a Nap lementével. Előbbit a kozmológia nem érvényteleníthet. Saját jogán áll.)

0043. Egy leírásban a bizonyosságot nem leírjuk, hanem a segítségével írunk le.

0044. A mikrovilág nyoma makroszinten létrejövő jelenség. Ez a szint a bizonyosságok, az evidenciák szintje.

0045. A mikro- és megaszint leírására használt metaforák a bizonyosságok, az evidenciák felhasználásai a nem emberi léptékű világra.

0046. A bizonyosság nem logikai jellegű, hanem az emberi ontikumnak és környezetének interferenciája.

0047. Az evidenciák logikailag nem vonhatók kétségbe, mert a logika (mint tautológia) semmit nem mond a Világról. A logika kijelentésekkel kapcsolatos rendezési technika, de a dolgok állásáról nem mond semmit. Így a szolipszizmus ellen vagy mellett sincs semmi mondanivalója.

0048. Minden evidencia egy szinten van. Nincs bizonyosabb bizonyosság.

0049. Az evidenciákban adott tapasztalat az érzékelés technikai kiterjesztésével nem lesz valóságosabb, csak részletesebb.

0050. Képesek vagyunk érzékelni a dolgokat, de nem vagyunk képesek érveléssel eljutni az érzékeléshez. Erre a helyzetre utal az a kijelentés, hogy az evidencia erősebb a bizonyíthatóságnál.

0051. Amikor Gödel tételével azt állítja, hogy az igazság erősebb a bizonyíthatóságnál, akkor hasonlít Wittgensteinre, aki megkülönbözteti a tudást és a bizonyosságot.

0052. A „tudom, hogy...” csapdajellege: a „tudom” egy bizonyosságot fejez ki (vö.: „látom”), míg a mondat második fele nem bizonyosság, hanem tudás. Lehet igaz is és hamis is, aszerint, hogy milyen a viszonya azzal, amire vonatkozik. Első fele egy mentális állapotot fejez ki, a második referál valamire. Egy szemantikai kentaur.

0053. A szám és a matematika viszonya olyan, mint a bizonyosság és a tudás kapcsolata: az elemi mennyiség, a szám a szenzoriumban adott, a matematika, konstruált.

0054. Ami az ismeret beszédmódjában formára és tartalomra bontható, az az ontikumban felbonthatatlan. Emiatt a felbonthatatlanság miatt a dolgok érzékelése mindig egyszerre informál mindkettőről.

0055. A tudás csak konnotátumként tud „fizikai törvényt” létrehozni, denotátumként nem. A tudás leírást konstruál, a vitális értelem, leírandót.

0056. Az idő, az okság, nem a tudás része, hanem annak előfeltétele. A tudásként kezelt „okság” mozgását az ismeretek alakzatában semmi sem fékezi: sorsa, a szürrealista teóriák sorsa.

0057. A bizonyosság és a tudás más minőségek. A tudás soha nem válik bizonyossággá. Pontosabban: soha nem a tudás az, ami bizonyossággá alakul.

0058. A bizonyosság nem maga a dolog, hanem olyan kölcsönhatások végpontja (a percepció), ami megkerülhetetlen a tudás számára.

0059. A tudás és az evidencia megkülönböztetése erőtlenné teszi a szolipszizmus érveit. A kisgyerek nem tudáselmélettel közelít az anyjához.

0060. Egy teória nem „tükrözi” a „valóságot”, hanem maga is a valóság egy formájaként illeszkedik a valóságba.

0061. A percepció által adott előzetes tudás teljes hiánya esetén egy nyomból, annak oka nem ragadható meg. Ezért bizonyos szintek világát nem rekonstruáljuk, hanem megkonstruáljuk: a tudás nem más, mint az ontikumra utaló metafora.

0062. A tudás metaforái nem önkényesek. Viszonyuk tárgyukhoz a dolgok és árnyékuk közötti viszony: az árnyék semmit sem mond a dolgok kvalitásáról, de vele együtt mozog. Ezért lehetséges a metaforikus ismeret működése a nem metaforikus világban.

0063. A tudás problémája, a leírás problémája: még egy végtelen szemcsézettségű leírásra is érvényes lenne, hogy a szavak és a dolgok közötti ontikus különbség nem csökkenthető az ábrázolás tökéletesítésével.

0064. Bár a történelem és a történetírás egyaránt emberi művelet, a nem teljes leírás alapjelensége itt is fennáll. A tudásnak ez a korlátozott volta az ismeretek minden szegmensére érvényes, magának a tudásnak a felderítésére is. A reflexió kevesebb, mint tárgya, a cselekvés több, mint ábrázolása.

0065. A tudás mindössze két vékony bemetszés az ontikum világában: az egyedi entitások átlagából megszerkesztett törvények korlátozott toposza egyfelől, és ezek kiterjesztése tautológiák (logika, matematika) segítségével, másfelől. A semminél sokkal több, a mindentudásnál sokkal kevesebb.

0066. Egy szempont nem más, mint a kölcsönhatások egyik osztálya. A szempont nélküli elbeszélés kölcsönhatás nélküli tudást feltételez.

0067. Amennyiben a tudást nem leképződésnek, hanem eszköznek tartjuk, akkor a használhatóság, a működés lesz a minősítés kritériuma. A tudás ekkor úgy fogható fel, mint valami, ami új technológiák létrehozásával kitágítja a percepció kapacitását, és ezzel az evidenciák bázisát.

0068. A várakozás, amely az elméletek létrejöttét vezérli, alapvetően más jelenség, mint ami a percepciók formálódásában működik: előbbi az én várakozása, utóbbi magának az énnek a kialakulása. Ez a különbség mutatkozik meg a bizonyosság és a tudás természetében is.

0069. Egy elmélet létrehozásának és megértésének aszimmetriájára az jellemző, hogy egy elmélet kialakításában sokkal több végeredményen kívüli elem vesz részt, mint a befogadás visszakódolásában.

0070. Egy elmélet és kigondolásának körülményei közötti viszony emlékeztet egy egyirányú függvényre: az a kognitív niche, melyet az agy (elme) jelent egy teória számára, nem rekonstruálható semmilyen nyilvános szövegből. A szövegben nem jelennek meg létrehozásának feltételei.

0071. Az elméletek interszubjektivitása és az elméletek tesztelése nem két fenomén, hanem egyetlen fenomén két oldala.

0072. Az elme elméletalkotásának teljes ökológiája nem kerül be a közölhető terébe. A közölhető: interszubjektív részlete egy közösség gyakorlatának.

0073. Egy erős hipotézis felállításához a létrehozó teljes kontinuumára szükség van. Semmilyen formalizált eljárás, semmilyen algoritmus nem elégséges feltétel. Egy elmélet keletkezése pillanatában individuális fenomén.

0074. Más egy gondolat születésének módszernélkülisége, és megint más egy már megszilárdult elmélet közléskész struktúrája.

0075. Amennyiben úgy definiáljuk egy elmélet kialakulásának módszerét, mint aminek előfeltétele egy univerzális metateória elsajátítása, úgy módszer, nincs. Amennyiben azt mondjuk, hogy a módszer nem más, mint az érzékelés, észlelési mondatok és a logika erős kapcsolatának folyamatos működtetése, úgy módszer, van.

0076. Míg az elméletek létrehozása jelentős részben a verbális, logikai szint alatt zajlik, addig a késztermék megformálása, a kommunikálás kényszerének nyomása alatt, a nyelvi, logikai alakzatba rendezés leegyszerűsítő teleológiájában történik.

0077. A versenyző elméletek közül azok működnek sikeresebben, amelyek a társaiknál több bizonyosság között tudnak kapcsolatot létrehozni metaforák, paraoptikai képek, matematikai érvek konstruálásával.

0078. Egy elmélet ereje nem más, mint a különféle bizonyosságok integrálásában nyújtott kapacitása, megjegyezve, hogy a tudománytörténet tanulsága szerint nemcsak az erő számít.

0079. Egy elmélet soha nem válik bizonyossággá. Egy elméletet megerősíthet valamilyen bizonyosság, de nem az elmélet alakul át bizonyossággá. A tudás és az evidencia kétféle modus.

0080. Egy elmélet képességei és a szerkezetébe épített evidenciák, bizonyosságok mennyisége arányban állnak egymással.

0081. Egy teóriát az is minősít, hogy milyen eredményesen lehet olyan új szituációba eljutni a segítségével, amely már a fizikai univerzumban fennáll.

0082. Egy elmélet különböző beszédszintű elemek keveréke. A metaforikus komponens nincs ikonikus kapcsolatban azzal, amire utal. Szerepe az elmélet használhatóvá tételében van.

0083. Egy elmélet olyan transzformációs struktúra, amelynek segítségével a Világ egyik perspektívájából eljutunk egy másik perspektívájába.

0084. A tudomány metaforái konstrukciók, melyek konzisztens szövetté próbálják alakítani a bizonyosságok, evidenciák elszigetelt tapasztalatait.

0085. A praxisban az evidenciák, a megfigyelési mondatok és elméletek körfolyamatokként állnak fenn, amelyek csak a lineáris leíró reflexióban kerülnek hierarchikus viszonyba.

0086. Más egy elmélet kigondolásának átláthatatlansága, nem algoritmizálható jellege és megint más a tesztelése. (Vö.: az atomelmélet és az atombomba viszonya.)

0087. Egy elmélet teljes tesztje csak a társadalom praxisának totalitása lehet. A probléma az, hogy ezt a metaeljárást magát már nincs módunk valamilyen átlátható algoritmussal tesztelni.

0088. Nem létezik tudás a bizonyosságok, evidenciák bázisa nélkül, s mivel ez a bázis korlátozott, minden elmélet aluldeterminált lesz. Ez egyben azt is jelenti, hogy az empiricitás soha nem csupán egyetlen teóriát tart életben.

0089. Minden elmélet aluldeterminált, de nem egyenlő mértékben. Ezt a differenciát az elméletek különböző sikeressége mutatja.

0090. Semmilyen empiricitás sem határoz meg tökéletesen egy elméletet: az elméletek „aluldeterminálták". A kevés evidenciából, a metaforák használatával állnak elő az olyan teljes alakzatok, amelyek felett a mentális használhatóság lesz a döntőbíró. Ezért egy elmélet egyformán tudósít saját tárgyáról és az elme működéséről.

0091. Ha úgy fogjuk fel a megfigyelési mondatot, mint belépési pontot a percepció és a jelentés között, akkor a megfigyelési nyelv nem más, mint a megfigyelési mondat interpretációja, azaz egy elmélet.

0092. Egy elméletben rejlő immanens logikai potenciál explicitté tétele: javaslat egy megfigyelés felépítésére. A megfigyelés eredményének visszavezetése az elméletbe: pozitív visszacsatolás.

0093. Az ontikum alapállapota az a cselekvési forma, amit a próba/szerencse elv segítségével írunk le. Az elméletek is ennek a gyakorlatnak az alakzatai: egy már stabil elmélet előzőleg nagy utat tett meg a találgatások zónájában, míg határozott javaslattá változott.

0094. Az empiricitás erősebb az elméletnél, de hipotézisek nélkül nem lehet eljutni az empiricitáshoz, amely ellentétben az evidenciával, elméletterhelt.

0095. A bizonyosság nem tudás, így semmilyen elmélet nem változtathatja meg, de egy erős hipotézis képes elhelyezni valamilyen összetett szituáció struktúrájában egy adott evidenciát. (Vö.: a Föld/Nap mozgásának problémája.)

0096. Ahogyan egy technikai eszköz semmit nem képez le, hanem egy adott helyzetből egy másik helyzetbe eljutás (megoldás) a szerepe, úgy az elméletek funkciója is hasonló: evidenciák és protofizikai tapasztalatok közötti közlekedés lehetőségei.

0097. Ha a technika bővülő eszköztára egy ponton lehetővé teszi, hogy egy elmélet állításai bizonyosságként jelenjenek meg a percepciós univerzumban (pl. a Föld alakja), akkor ez az elmélet megszűnik elmélet lenni, s ezzel a téma kivonja magát a verifikáció/falszifikáció játékából.

0098. A bizonyosság viszonya az elmélethez hasonló a szó és a szöveg viszonyához. Ahogy egy szó kontextusfüggő, úgy lehet ugyanazokat a tapasztalati bizonyosságokat különböző történetekben elmondani, figyelembe véve, hogy az elbeszélés szabadságát korlátozza a logika és az evidenciák léte.

0099. Csak a nyelvi, logikai mintázatot érezzük érthetőnek. A nem szemantikai empiricitás nem érthető. Egy elmélet csak részben logikai, egészében maga is egyféle empiricitás, s mint ilyen, születése, élete, kifáradása talányos marad a reflexió számára.

0100. A „dolog” kettős életet él. Egy dolgot úgy lehetne meghatározni, mint valamit, ami a percepció tárgya. Olyan helyzetben viszont, ahol egy rendszer részeként gondoljuk el, már elméletek függvénye lesz.

0101. Nem a természetnek van logikája, hanem a természet leírásának. Ez a logika alkalmazott tautológia, egyféle közlekedés a percepcióban megjelenő világ katalógusának elemei között.

0102. Bármilyen modell módosítja az ember szóban forgó modell előtti állapotát: a gondolkodás tárgya és az ember visszacsatolásos körfolyamat csomópontjai.

0103. Egy elmélet evidenciák és valamilyen fogalmi háló együttese. Egy logikailag ellentmondásmentes teória akkor működik jobban, mint riválisa, ha ez a fogalmi elem több evidenciát kapcsol össze, mint a másiké.

0104. Egy teória illeszkedése nem egyéb, mint felhasználásával épülő eszközök kompatibilitása a nem szemantikai világgal.

0105. Az empíria nem logikai minőség. Az empíria nem érthető, de az emberi strukturális információ miatt átélhető.

0106. A problémamegoldó gyakorlatban az evidencia, a tudás és a fikció nem válnak el. Az ezeket leltározó szövegfelbontás csak narratív fogás.

0107. Egy teória megértése annyi, mint újrafelépítése. Nincs beton fal a leírás és megcsinálás között.

2. A nyelv körül

0108. A jelentés, az elmének, mint egy nem formális, sokfunkciójú állapotnak az egyik működési módja, amely a szintaxis modellezhető algoritmusát nem modellezhető nyelvvé teszi.

0109. Az elmének az a kontinuuma, amely a beszéd jelentését szállítja, egyben, egyszerre számos más műveletet is végez a percepciótól az én önazonosításáig. Az így felfogott jelentés nem nyelvi, hanem a nyelvi fedezete.

0110. A „jelentés” tovább nem bontható elem. A jelentés a nyelv metarendszere, és nem a része. Annak tekinteni, paradigma-hiba.

0111. Eljutni egy jelentéshez, rekonstrukció. Minél individuálisabb a szemantika, annál kevésbé lehetséges ez a program.

0112. Egy szó használatának módja nem azonos a jelentésével: egy halom deszka összerakásának módja sem azonos egy asztallal. De: elsajátítani egy szó jelentését, és elsajátítani azt a módot, ahogy egy szót használunk, nem két különböző ügy.

0113. A „jelentés” jelölete nem kimondható. A nyelvészeti praxisban használt „jelentés” nem egyéb, mint a szótárszerkesztésben alkalmazott jelentés, semmi több.

0114. Mikor azt állítjuk, hogy egy szó jelentése nem más, mint az a mód, ahogy használjuk, akkor ezzel ekvivalencia létrehozását javasoljuk nyelvi alakzatok között. De ez az ekvivalencia természetesen azt, hogy mi is a jelentés túl a szótárszerkesztésen, nem képes kimondani, mert amit a „jelentés” kifejez, nem nyelvi minőség.

0115. Minél régebbi egy szöveg, annál inkább hiányzik jelentésének rekonstrukciójához a szükséges nem verbális kultúra háttere.

0116. Individuális tapasztalat, individuális jelentés. A beszédfolyam szerepe abban áll, hogy megkísérli a fogalmak körüli megegyezést azokban a helyzetekben, amelyekben nem áll rendelkezésre a struktúra és a mérés fix bázisa.

0117. A jelentés segítségével írunk le és fejezünk ki valamit, de maga a jelentés nem írható le, csak szinonimákkal átháríthető. A jelentés a nyelv olyan komponense, amelyet semmilyen más nyelvi elemből nem lehet összerakni, de belőle minden összerakható, ami nyelvi. A „jelentés”, végső szó.

0118. Más a jelentés és más a jelölet. Előbbi nyelvi, utóbbi ontológiai probléma. Más Zeuszról értelmes szöveget olvasni, s megint más a státusa után nyomozni.

0119. Amikor a jelentésre, mint nem nyelvi fenoménre utalunk, arra a különbségre gondolunk, ami egy szó jelentésének meghatározása és a „mi a jelentés” felfoghatatlansága között van. Szemantikát művelni nem más, mint sikeresen számolni úgy, hogy közben nem tudjuk, mi a szám.

0120. Privát nyelv nem létezik, a nyelvjátékok szupraindividuálisak, de minden jelentésben van valami egyedi. A jelentés perszonális, a szintaxis, nem.

0121. Az élmény: privát, a kommunikáció: nyilvános. Nincs privát szintaxis, de van privát szemantika.

0122. Ahogy különbözik egy tárgy története az alkalmazásától, úgy különbözik egy fogalom története a használatától.

0123. Az elméleti nyelvben szereplő jelentések egy része, a megfigyelési nyelv jelentéseivé transzformálódhat. (Pl. „a Föld, mint gömb.”) De előre nem tudható, hogy melyik része és mikor.

0124. A gondolkodás, a nyelv relevanciája korlátozott. A jelentés peremvidékein erős feszültség jelzi: ami inherensként, a prioriként, axiómaként lép be a mondható terébe, annak a fogalmak birodalmán kívüli előzménye van.

0125. Amire a nyelv mutat, azt nem lehet a nyelvben kimondani, mert az nem nyelvi természetű és a nyelv metarendszereként működik.

0126. A szintaxis mutatja a szemantikát. A nyelvi struktúrákban nem oldódik fel a jelentés. Amiről szó van, az egyféle utalás.

0127. A szemantikai felületnek nincs szubszemantikai kiterjedése. Ezért a jelentés problémáját a határzónát elérve, kénytelenek vagyunk az agy fizikai architektúrájába átfordítani.

0128. Egy adott szövegben használt jelentések azt sugallják, hogy ezek szemantikája problémamentesen adott, holott egy másik helyzetben bármelyik fogalom vita tárgyává válhat. A jelentések, a szótárak nyitottak.

0129. Az a tény, hogy egy adott szó vagy szöveg konnotációja tág határok között lehet elkent, érv a gondolkodás ereje mellett: nem a nyelv diktál, nem a szavakon múlik.

0130. Egy diskurzusban szereplő fogalom jelentésének egyeztetése azért problematikus, mert a definiálásához szükséges jelentések is hasonlóan kérdéses helyzetben vannak.

0131. A nyelv eredete nem a felfedezések, hanem a feltalálások történetéhez tartozik: csak azt a fogalmat értjük igazán, amelynek alakításában közreműködünk. Amekkora a szóródás az életformákban, akkora a szemantikában is. A jelentések világában a teljes közmegegyezés, illúzió.

0132. Az a paradox helyzet, hogy a szubjektumra vonatkozó szavak, szövegek egyben az interszubjektív praxis szavai és szövegei is, úgy oldható fel, hogy feltesszük: a két szótárnak nincs teljesen azonos konnotációja.

0133. A szemantikai univerzumban csak az a tényező válik okká, amelyet jelentésre kódolunk. Ilymódon minden emberi praxis előfeltételez valamilyen szemantikai műveletet, amely mintegy része az ok felépítésének.

0134. Az emberi praxis világára vonatkozó jelentések kettős, leíró és kifejező funkcióban működnek: azokkal a szavakkal írjuk le ügyeinket, amelyekkel felépítjük őket.

0135. Ami a fizikai univerzumra vonatkozó kijelentés esetében modell, leképzés, az a szemantikai univerzumra utaló szöveg esetében a jelentés performatív megteremtése.

0136. A jelentés nélküli ontikum világában nem létezik azonosság. Az azonosság az ember találmánya, a szemantikai univerzum része: konstrukció, amely a logikának és a matematikának az alapja.

0137. Az „azonosság” a szemantikai mezőben létrehozott viszony, s nem fizikai státusz. Két elem „azonossága” a konstruáló értelem művelete: feltalálás és nem felfedezés.

0138. A „megértés” a szemantikai tér alakzata. Ha használatát az ontikumra is relevánsnak tartjuk, fennáll a veszélye, hogy magát a Világot is szövegként gondoljuk el.

0139. A megértés, jelentésre kódolás, a megértés szemantikai művelet. A szubjektum teljesen nem átvilágítható természetének felismerése, annak megsejtése, hogy mi magunk sem vagyunk szemantikailag áttetszők, példa a metafizikai élményre.

0140. Azok a fogalmak, amelyek azt a koordinátarendszert alkotják (okság, kölcsönhatás, determinizmus stb.), amelyben értelmezhetők a dolgok, maguk nem kerülnek be semmilyen vonatkozási rendszerbe, így az „érthető” szemantikájának világán is kívül maradnak.

0141. Mivel a világ „számunkra való világ”, és nem a világ, „mint olyan”, ezért percepciónk nem nyilvános evidenciáit be kell emelnünk a nyilvános természetű interszubjektív nyelv szótáraiba. A szemantika értelmező beszélgetései kikerülhetetlenek.

0142. Bármilyen erőteljesen is alkalmazható a tautológia /matematika/ az elméleti fizikában, a következtetés végpontját interpretálni kell, s itt csak a megszokott szemantikai potenciállal lehet kínlódni: a nyelv eltűnik a homályban.

0143. A „megértés” működési módja olyan mértékben előfeltételezi a teret és az időt, hogy az empíria azon zónáiban, ahol a tér-idő problémássá válik, ott a „megértés” megszűnése szemantikai szükségszerűség.

0144. A szemantikai univerzum megjelenésével az értékelés elve is kikerülhetetlen lett, mert itt az ontogenetikus folyamat az ítélettel, saját szelekciós alaptechnikájának egyik verzióját alakította ki.

0145. A percepció korlátai, a megkülönböztetés képességének véges potenciálja: szubszimbolikus architektúra. Megelőzi a fogalmi robbanást, melyet az „általános” hoz be a szemantikai univerzumba.

0146. A szemantika nem magával a jelentéssel foglalkozik, hanem jelentések egymás közötti viszonyaival. A jelentés nem nyelvi természetű, a szemantika csak rámutat arra a nyelv alatti rétegre, amit így hívunk.

0147. A szemantikai és a nem szemantikai univerzum a szenzorium határfelületén közlekedik egymással. Ez a „membrán” a „megfigyelési mondatok” (W. V. O. Quine) belépési helye.

0148. Az a két kijelentés, melyek szerint az ember illetve a természet hozta létre a nyelvet, más-más beszédszinten lévő állítások, így ellentmondásban sem lehetnek egymással: minden az „ember” és a „természet” szemantikáján múlik, amelyben nagy a játékterünk.

0149. A szemantikai univerzum bizonyosságait a jelentés, az interszubjektív kommunikáció, az intencionalitás meglétének megtapasztalása, és nem valamely közlés, üzenet konkrét jelentése körül kell keresnünk, amely mindig csak interpretáció lehet, és nem evidencia.

0150. Vannak szövegek, amelyek grammatikai megformálásuk miatt kénytelenek alávetni magukat a tudományos paradigma standardizálási eljárásainak. Amennyiben ez szándékuk ellen való, úgy stiláris kódjuk segítségével ezt közölniük kell.

0151. A szemantikai univerzumra vonatkozó szövegek konnotációi az emberi praxisban, a gyakorlat denotátumaiként alakulnak ki, és állnak a reflexió rendelkezésére.

0152. A szemantikai oldal, a jelentés nem ábrázolható. Ami igen, az mindennek a szintaktikai vetülete. (Az információ ennek a vetületnek a másodlagos leképzése, mindannak számszerűvé tétele, amit a klasszikusok úgy hívtak: forma.)

0153. Célszerű a szemantika erős és gyenge verziójának megkülönböztetése. Előbbi esetben az, amiről beszélünk: a percepció univerzumából felépülő jelentés, utóbbiban a szavak már megszilárdult jelentésével definiált szavak jelentése.

0154. Amennyiben a jelentést nem a nyelv részének gondoljuk, hanem valaminek, amire a nyelv mutat, megszabadulunk egy szemantikai problémától: az egyéni tapasztalat evidenciája és a nem létező privát nyelv hiánya közötti feszültségtől. Az így felfogott beszédben, nyilvános természete ellenére, várhatóan szóródni fognak a jelentések. S pontosan ez történik kommunikációs nehézségeink során.

0155. A szemantikai és szubszemantikai szintek viszonyát nem az izomorfia fogalmával, hanem egy céltárgy és az aláépített gyártórendszer összefüggéseként lehet leírni, amelyet nem a homológia tart össze.

0156. A narrátor a mesében egy olyan imaginárius pont, akit nem korlátoznak a történet saját terének és idejének a szabályai. Ennek az absztrakt pontnak és az isteneknek a feltalálása talán nem két különböző esemény a szemantikai univerzumban.

0157. A kultúrafüggő szemantikai univerzumban csak annyi a bizonyosság egy funkcióval bíró tárgyból, amennyi belőle nem jelentéssel rendelkező dologként megtapasztalható.

0158. Végső minőséget csak mutatni lehet: egy végső szótól nem lehet egy másik végső szóhoz eljutni, mert nem következnek egymásból.

0159. Az információ: struktúrák egyféle leírási módja. Mivel a szemantikai világ (belső felület), ellenáll minden kvantálási kísérletnek, s egészként viselkedik, jelenlegi információtechnológiáink szemantikai halottak.

0160. A szintaxis nyilvános jellegéből következik, hogy a jelentések egyedi szórása ellenére standard szótárakat hozhatunk létre és általános kijelentéseket tehetünk.

0161. A logika: tautológia, mely nem más, mint egy szemantikai érték más szintaktikai formával történő megjelenítése, azzal a céllal, hogy megkonstruáljuk az azonosságot. A logika funkciója szerint nem szinonimika.

0162. Ha egy számítógép „fordít”, ez történik: az ember nyelvi praxisának hatalmas tömegéből kivesz egy formai (szintaktikai) homológiát. Az eljárás jelentés nélküli: semmi egyéb, mint rámutatás a szemantikai univerzumra, annak életrekeltése nélkül.

0163. Amikor nyelvben nyelvről beszélünk, mást teszünk a szintaxis, és mást a szemantika leírása esetében. Előbbi nem tautologikus reflexió, utóbbi igen: egy jelentést megadni lényegében nem más, mint előállni egy szinonimával.

0164. A jelentés és a szintaxis viszonya, a zene és a kotta viszonya: kapcsolat a struktúra és a kontinuum között.

0165. A grammatika, mint funkció: a preverbalitás turbulenciája feletti uralom megszerzésének módja. A szintaxis: az érzékelés túláradó bőségében a rendcsinálás.

0166. Határozott analógia van a nyelv szintaxisa, amely a jelentések bőségében, illetve a tudomány között, amely a percepció túltengő gazdagságában végzi el az általánosítás tehermentesítő munkáját.

0167. A beszéd és a gondolkodás nem azonosak. Rendkívüli viszonyukra, kapcsolatuk módjára azonban egyféle ábrázolási patt jellemző.

0168. Amikor a gondolkodás a gondolkodást próbálja ábrázolni, hasonló problémába fut bele, mint amikor a kvantumszinten ügyködik: egyidejűleg kellene kimondani több tapasztalatot. A nyelvet, mint személytelen kontinuumot, amely az egyén számára adott, és az individuumot, aki a nyelv „számára” adott: egyszerre teremti a nyelv a beszédet, és a beszéd a nyelvet, s ez az, ami sok.

0169. Az entitások tulajdonságai megelőzik a leírásukat. Ez az emberre is áll: a beszéd, a megfogalmazás képessége megelőzi a vonatkozó formális rendszereket.

0170. A „nem létezik teljes leírás”, egy praktikus, rövidített ábrázolása annak a bonyolult helyzetnek, hogy csak a nyelvi potenciál határáig van egyáltalán értelme „leírásról” beszélni.

0171. Leírni nem más, mint valamilyen szemantikai alakzatot egy eltérő minőségű struktúrával viszonyba hozni. A jelentés nem írható le, mert ez a feltétel nem teljesül: itt ugyanolyan minőséget használunk, ugyanolyan minőség jellemzésére. Amit itt megadunk, az szinonima.

0172. Bármit is céloz meg egy diszkurzív alakzat, mindig a célpont mögött marad. Nem a dolgok, de a szavak húzzák a rövidebbet: teljes leírás nem létezik. Ezért a praxis mindig a kockázatok világa marad, bár pontról-pontra különböző mértékben.

0173. Csak egy leírás lehet igaz vagy hamis, minden más cselekvés azonban kizárólag sikeres vagy sikertelen: ez a kreáló aktus az, ami később valamilyen leírás tárgya lesz.

0174. Ugyanazon nyelven belül valamilyen jelentés definíciója nem az adott jelentés leírása, hanem annak szinonimává alakítása.

0175. A nyelv szintaktikai komponense leírható, a szemantikai: nem. Utóbbi „leírása” pszeudo-leírás, nem más, mint tautológia.

0176. Nyelvben nyelvről beszélni lehetséges: ha egy szöveg a nyelvvel kapcsolatos tapasztalatot fejez ki, akkor az nem tautologikus. Tautologikus lenne viszont egy szó jelentésének pontos meghatározása. A nyelv nem „pontos”.

0177. Szempont nélküli narratíva nem létezik. A szavak kiválasztása is szempont. Egy neutrális szöveg sem nélkülözi, semlegessége stiláris természetű: a stílus nem azonos a perspektívával.

0178. Egy diszkurzív szöveg hermeneutikája egyben a szavak performatív funkciójának rekonstrukciója is.

0179. Amennyiben diszkurzív funkciójú szavak performatívumok mutációi, úgy világos, hogy nem lehet olyan neutrális nézőpontot kreálni, amely kívül van a reflektálandó gyakorlaton.

0180. A praxis leírására használt fogalmak a gyakorlat eszközeiként létrejött performatívumok. Teljesen semleges szemantika nem létezik.

0181. Mivel a cselekvés reflektálására használt leíró nyelvhasználat a performatív beszédmódból nyeri szemantikai fedezetét, a különböző nyelvi megoldások kiválasztódásában is hasonló a sorsuk: az ábrázolások közül az a nézőpont válik érvényes állásponttá, amelyik a sikeres performatívumokból felépített szótárat használ.

0182. Az emberi praxisra vonatkozó leírások bázisfogalmai nem diszkurzív, hanem performatív célra alakultak ki. A cselekvés részét képező szótár axiológiai természetű, s ez az etimológia a leíró szövegekben sem tűnik el teljesen.

0183. A cselekvéstudományok diszkurzív szavai nem mások, mint saját gyakorlatához szükséges performatívumok leíróvá átalakított mutációi. A nyelv mindenekelőtt: cselekvés.

0184. Nincs olyan fogalom, amely kizárólag diszkurzív lehetne. Bármelyik diszkurzív szó válhat a performatív praxis szótárának részévé. Nem létezik ontikus támfal a szavak leíró és kifejező szerepe között.

0185. A performatívumok használatának különbsége az életformák eltéréseiből adódik. Mivel a leírások szótárai sokszor a performatívumok grammatikai transzformálásával alakulnak ki, a világnézetek vitája kikerülhetetlen.

0186. Amikor arról beszélünk, hogy egy esemény másképpen is történhetett volna, akkor a nyelvet nem leíró, hanem performatív módon használjuk. Egy ilyen szöveg nem leírása valaminek, hanem intencionalitásunk kifejezése, hasonlóan az irodalmi utópiákhoz.

0187. A diszkurzív és performatív nyelvhasználat egyetlen szemantikai univerzumban él. A van és a legyen közötti átjárás rejtélyes, de nyilvánvaló: az intencionalitás, lehetséges.

0188. Egy performatív szöveg és egy leíró szöveg között nem az a különbség, hogy utóbbi értékítélet mentes, hanem az, hogy a cselekvések más-más osztályát jelenítik meg: előbbi közvetlen, nem reflexív, utóbbi reflexív természetű.

0189. Az emberi praxisra vonatkozó diszkurzív és performatív beszédmódok között nem létezik átjárhatatlan támfal. Ezért mondható, hogy nemcsak a történetírás, de a történelem is a szemantikai univerzum része.

0190. A kijelentések nagy része a leíró és a kifejező szavak kollázsa. Ezek jelentéstani értelemben paradiszkurzív mondatok. A probléma élesen felmerül a mesterséges intelligencia gyakorlatban, ahol például a tárgy-szavakat és a fájdalom-szavakat egyforma technikával kezelik: egy szemantikailag üres strukturális módszerrel.

0191. A történetírás, tények és anticipációk, a van és a legyen montázsa, ahol a nyelv egyszerre működik leíró és kifejező módban: tudomány és technika, leírás és teremtés egyetlen szövegben.

0192. Mivel az elme nyelvi megjelenítése mindig kisebb terjedelmű magánál az elménél, egy érvelés soha nem lehet olyan meggyőző, mint amilyennek mi magunk érezzük.

0193. Az evidenciákra épülő narratívák a makroszint történetei, melyeknek szavai egyben a mikro- és megaszint elbeszéléseinek metaforaként működő szavai is.

0194. A matematika, mint tautológia, a nyelv egy speciális változata. Ahogy az ontikum nem szól a metaforák nyelvén, úgy nem szól a matematika nyelvén sem.

0195. Azt mondani, hogy a nyelv ábrázol, nem azt jelenti, hogy leképezi a „valóságot”: annyit tesz, hogy a létrehozott működőképes metaforát tekintjük ábrázolásnak.

0196. Aki el akarja kerülni a metaforák inflációját, annak el kell fogadni, hogy a diszkurzivitásban a posztempíria egyben a posztverbalitás hallgatása is egyben: a metafizika szövegeit célszerű úgy használni, mint a nem leíró nyelv alakzatait. A metafizika performatív gyakorlat leíró grammatikába csomagolva.

0197. Ahogy egy gyártósor és terméke között nincs topológiai megfelelés, úgy a gondolkodás és a gondolat között sincs. S nincs a gondolat és a nyelv között sem: a nyelv az ember (a kultúra) által létesített esetleges viszony a gondolat és egy fonetikai kapacitás között, amely olymódon működőképes, hogy nem feltételez a komponensek között teljes metrikus homológiát.

0198. Ha úgy képzeljük el a protonyelvet, mint az ontikum szüntelenül módosuló, kontinuumszerű áramlásában fennálló, korlátozottan stabil zónát, akkor világos, hogy a gondolat, a nyelv miért nem képes eljutni saját állandóan mozgó alapjaihoz.

0199. A nyelvi kizárólag az egyedi szemantikai térben válhat valaminek az okává. Ez az individuális jelleg minden interpretálás és cselekvés lényegéhez tartozik.

0200. A nyelv: a jelentésről feltesszük, hogy maga a tapasztalati totalitás, amelyet a szintaxis aktivál, de nem tesz saját részévé.

0201. A megértés nyelvi fenomén. Az empirikus világ nem „érthető”. Egy jelenség visszavezetése egy másikra: egy nem megszokott felbontása megszokott komponensekre. A megszokás viszont, nem megértés.

0202. Az empiricitást nem értjük, hanem elfogadjuk. Az empiricitás leírásában a logikai komponens az, amellyel kapcsolatban megértésről beszélhetünk, de a logika: nyelvi jelenség.

0203. Az érzékelhető nyelvi tapasztalatból nem lehet logikai úton visszakövetkeztetni a nyelvet létrehozó empiricitás megelőző stádiumára. A nyelvről készült modellek nem tartalmaznak semmi nyelv előttit.

0204. A koherencia-probléma nyelvi probléma: az ember, mint empiricitás, nem kizárólag nyelvi jelenség, így a történelmet érvelésként, egyféle logikai versenyként ábrázolni, kategóriahiba.

0205. A filozófia olyan területeken is megkisérli kialakítani a szemantikai konszenzust, ahol nincs meg egy tárgy strukturálisan fix viszonyítási alapja. Világos, hogy a nyelv is filozófiai probléma.

0206. A nyelvfilozófia végeredményben ismeretelmélet. A gondolkodás és a nyelv viszonya körüli probléma, mi más is lenne?

0207. Az önhivatkozó mondat körüli problémát az okozza, hogy a nyelvi reflexió technikáját minden határ nélkül alkalmazzuk.

0208. Az önhivatkozó, Epimenidész-mondatok olyan nyelvi szerkezetek, amelyek igazat és hamisat egyszerre állítva egy hurokkal próbálják meg ábrázolni a végesben a végtelent, miközben szemantikájuk megmutatja egy elszigetelt, önmagában zárt formális rendszer teljesítményének határát.

3. A kis különbségek súlya: nominalizmus

0209. A nominalista gondolat lényege annyi, mint feltenni, hogy két mintázat mindig különbözik egymástól, de nem különbözik abszolút mértékben.

0210. Az entitások egyediségét a kvantitatív világban esetlegességként tapasztaljuk meg, mert az általánosban otthonos tudat nem képes törvényszerűt látni benne.

0211. Nincs ellentmondás az egyedi entitások univerzumaként és a kontinuumként elgondolt univerzum között: a mező nem sima, ha egy csomósodására rámutatunk, individualitást találunk, annak minden ismerettechnikai következményével együtt.

0212. Ha a kvantumfizikának arra az állítására, amely tagadja az elemi részecskék individualitását, nem úgy tekintünk, mint egy munkahipotézisre, alábecsüljük a mikroszint homályosságát. Ez a gondolat arra a hallgatólagos feltevésre épül, miszerint a makrovilág entitásainak mintázataiban megjelenő különbözés, a különbözés egyetlen módja. Valójában nem tudjuk, hogy kvantumszinten miben állhat ez az egyedi jelleg, így erről még a kérdéseinket sem vagyunk képesek feltenni. (Wittgenstein: Egy olyan válaszhoz, amelyet nem lehet kimondani, nem lehet kimondani a kérdést sem.)

0213. Ha következetesen végigvisszük az entitások individualitásának elvét, (s figyelembe vesszük, hogy egy entitás komponensei a rendszeren belül elvesztik integritásukat), akkor a ciklikusan ismétlődő, kombinatorika ihlette Univerzum rémálmából végleg felébredhetünk.

0214. A nominalizmus növeli a monizmus esélyeit azzal, hogy konzisztenssé teszi az alanyi oldal egyediségének bizonyosságát, a tárgyi oldal individuális entitásainak kozmoszával.

0215. Egy nominalista világban a tudás nem lehet tökéletes: nem a tökéletesség számít, az értelem elboldogul mindennel, ami „elmegy”.

0216. Ha minden egyedi, akkor a tudás a valószínűség körül forog. Minél inkább individuális egy esemény, annál nehezebb kigondolni meggyőző és jobb alternatíváját.

0217. Az individualitás: kvalitatív. A logika technikáival egy abszolút mérce szerint nem lehet A állapotból B állapotba eljutni.

0218. Két entitás megkülönböztethetetlensége nem jelenti azok azonosságát. A problémát az okozza, hogy a megkülönböztetés lehetősége a kölcsönhatások bizonyos formáihoz kötött s azok struktúrái által korlátozott: ameddig vannak struktúrák, addig a viszonyok és események teljes szélességében az egyediség ontológiája mindig érvényesül.

0219. Az azonosság csak önazonosság lehet. Azonosnak tekinteni valamit, nem más, mint egy logikai műveletet előhívni két vagy több jelentés egymáshoz való viszonyára. Az entitások egyediségének elve itt nem sérül: ami igaz az entitásokra és jelentésekre, igaz a velük való műveletekre is.

0220. Egy entitás egyediségétől való eltekintés nem más, mint az „általános" feltalálása. Az evolúció áramában a hatékonyság feltűnő szerepet játszik: az általános elvének kialakítását sikeres történetnek kell tekintenünk. Sikeresnek és semmi többnek.

0221. Tényezőkből kiszámítható az átlag, átlagból a tényezők, nem. Egy a makroszkopikus mérettartományt leíró szabály az individuális, elemi komponensek viselkedésének átlagolása. Egyetlen entitást leíró törvény, contradictio in adjecto.

0222. Az individuumok univerzumában az „általános" nem egyéb, mint a hasonló jelenségeknek mentális műveletekkel előállított „kvalitatív átlaga".

0223. Az individuális entitások nominalista univerzumában, ahol minden szinguláris architektúra vagy azok halmaza, a törvény csak korlátozott érvényességű általánosítás lehet.

0224. A törvény: kísérlet egy általánosság létrehozására. Minél összetettebb, minél egyedibb egy entitás, annál bizonytalanabb a hozzá hasonló struktúrákból álló halmaz egzisztálása. Világos, hogy ez az instabilitás, a halmazt leíró törvény instabilitása is egyben.

0225. Azt gondolni, hogy egy entitás a „természeti törvényeknek engedelmeskedik", annyi, mint azt állítani: a karambolozó autós végrehajtja a biztosító társaság számításait.

0226. A nominalista világ egyedi komponensei egyedi módon is egzisztálnak. A „törvény" nem egyéb, mint az az algoritmus, amelyet ezeknek a létmódoknak a statisztikai kezelésével kialakítunk.

0227. A természeti törvényt nem végrehajtják a dolgok, hanem előállítják azt az alakzatot, amely a „természeti törvény" konnotációjaként jelenik meg a szemantikai univerzumban.

0228. Ha feltesszük, hogy az entitások a „természet törvényeinek engedelmeskednek", akkor ez a homályos fikció eltakarja azt a tapasztalati különbséget, amely a formális és a nem formális rendszerek között van: egy formális rendszer léte előfeltételezi valamilyen nem formális rendszer létét.

0229. A monista nominalizmus játékterében, ahol a természeti törvény nem más, mint individualitások halmazából kialakított statisztikai alakzat, mindig várható nem kalkulált empiricitás jelentkezése. A platonikus világban, ahol a törvény az úr, ez a tapasztalat, rossz hír.

0230. A nominalista univerzumban a törvény egyféle átlagérték. Az egyedi, törvényen kívüli: a tudomány szerencsejáték, annak reménye, hogy egy egyszeri esemény megismétlődik, s így átjut az átlagolás küszöbön, és ezzel beilleszthető lesz a törvények mátrixába.

0231. A nominalista világnak elvben sem lehet teljes leírása. Ellentétben a platonikussal. Ennek túl a kognitív niche határainak kérdésén, az az oka, hogy ott ahol az entitások nem a törvényeknek „engedelmeskednek", hanem megteremtik azokat, a viselkedésnek ezen módja nem kalkulálható, csak mint valószínűség.

0232. Az individuumok Világában minden entitás szinguláris. Egy nominalista törvényei nem lehetnek mások, mint szingularitások halmazára vonatkozó statisztikai összegzések.

0233. Az entitásokat nem „törvények vezérlik", az entitások kitermelik saját viselkedési megoldásaikat. A törvények a dolgok halmazának uralkodó értékei: az individualitás statisztikai átlagai.

0234. A nominalistára is érvényes, hogy az általános kategóriák használata, előnyös. A nominalista, módszertani platonista: dolgozik az univerzálékkal, de természetük homályos értelmezéséről nincs jó véleménye.

0235. A nominalista univerzumban a törvények megformálása nem más, mint a különbségek turbulenciájában elkülöníteni a viszonylagos invariancia szerkezeteit. Bár az invarianciának ezek a szigetei a tudományok gyakorlatában elfogadható biztonságot nyújtanak, ezekre a korlátozott teljesítményű algoritmusokra nem lehet úgy tekinteni, mint törvényekre, amelyek a dolgokat igazgatják.

0236. Egy platonikus ontológiában nem látni megoldást az irányító törvény és a dolgok közötti kapcsolatra. Egy nominalista világban a törvény, az emberi leírások egy fajtája: a dolgok mindig képesek kölcsönhatásaikban gondoskodni önmagukról.

0237. Az erős nominalizmus az entitások egyedi létmódjának tételezésével valamiféle túldeterminált szituációban van, amiből módszertani platonizmussal jön ki: ebben az ontológiában azt mondani, hogy a törvények igazgatják a dolgokat, olyan, mint amikor a csillagász napfelkeltéről beszél. Ez a hang, a táviratok tömörségének hangja, semmi több.

0238. Nem létezik olyan helyzet, amelyből egy entitás kiesne: valamilyen módon minden konfigurációra válaszol. Most már csak a gondolkodásnak kellene megszabadulni attól az ideától, hogy ilyenkor a dolgokat végtelen számú platoni törvény irányítja, s ehelyett a kölcsönhatások összes potenciálját megpróbálni az entitások között szétosztani.

0239. Egy entitás nem a törvények szerint viselkedik, hanem ő maga a törvény, de miután az a bázis, amelyben az entitások homológiája egyben viselkedésük homológiája is, elégséges alap a törvények megszerkesztéséhez.

0240. A nominalizmus felfogása szerint elgondolt okság nem jelenti az ok/okozati viszony meghatározatlanságát, de rámutat a tudás korlátozott voltára, amely csak az általános feltalálásával vált hatékony eszközzé.

0241. Az „általános” feltalálása a nominalista univerzumban, a sikeres cselekvés előfeltétele.

0242. Az „egyszerű” fizikai entitások közötti kis különbségek lehetővé teszik a saját szabályaik közötti kis különbségek elhanyagolását az átlagok általánosságában, s ezzel egy platonikus látszatvilág fenntartását, míg a komplexitás alakzatai nyilvánvalóan egyediek, és ezzel kicsúsznak a törvényekről és végrehajtókról szóló híres elbeszélésekből.

0243. A nem platonikus módon felfogott természeti törvény nem egyéb, mint dolgoknak és eseményeknek statisztikai kezelése.

0244. A platonikus világban az általános, az igazság szava, az individuumok univerzumában, a korlátozott racionalitás közegében: a cselekvéshez szükséges nagyvonalú intellektuális fogás.

0245. Egy nominalista univerzumban az „általános”, az analitikus műveletekhez szükséges fogalomtechnikai fogás. Terjedelmét nem lehet adottnak tételezni: határait a mindenkori tudományos és köznyelvi folklór húzza meg.

0246. Egy nominalista és változó univerzumban a természeti törvények csak statisztikai jellegűek lehetnek. Ami egyféle átlag az ismeretben, az egyféle összegzett történet az egyedi entitásokból összeálló halmazok ontikumában is.

0247. A világot leíró törvények empirikus természetűek. Logikai ellentmondásmentességük csak annyit tesz, hogy úgy kell rendszerbe állítani őket, hogy egyszerre nem állíthatnak és nem tagadhatnak valamit, figyelembe véve a „valami” korlátait.

0248. Az individuumok univerzuma, nem Platon univerzuma. Egy egyedi entitásokból álló világban az univerzálékról szóló beszéd átkerül az ontológiából az ismeretek technológiájába.

0249. Ha az entitásokat individuális ontikumként gondoljuk el, abból következik, hogy egy leírás szemantikája csak valamiféle átlagérték lehet.

0250. Egy nominalista univerzum, nominalista oksági metrikát is feltételez. Világos, hogy ennek a helyzetnek nem lehet szemantikai megoldása, ezért lett az értelem egérútja a „törvény". Minden, ami ezen a statisztikai műfogáson kívül reked, azt nem fogjuk megtalálni. Ezért nincsenek szigorú biológiai, csak fizikai, kémiai törvényeink. Ahol az individuális feltűnik a színen, ott búcsút kell intenünk a fizika teljhatalmának.

0251. Az okság egyedi jellegének nominalista tétele arra figyelmeztet, hogy minél erőteljesebb egy leírt halmaz entitásainak különbsége, a rá vonatkozó törvény (mint egyféle átlag), annál elmosódottabb, annál sikertelenebb lesz.

0252. A nominalista univerzumban van egérút a „szabadság" konnotációja számára: az entitások individualitása egyedi okot csatol az okok hálózatához.

0253. A nominalizmus annak lehetősége, hogy egyszerre legyünk birtokában az „okságnak" és a „szabadságnak".

0254. Az entitások egyedisége, a kölcsönhatások egyedisége is egyben. Egy ilyen univerzumban a változás minden ténye elgondolhatatlanabb, mint a (módszertani) platonizmus világában, ahol az uralkodó algoritmusoknak alávetett dolgok bábjátéka zajlik. Talán ez a bensőségesebb viszony az oka az utóbbi eszme életerejének.

0255. Ha a fizikai univerzumban azt tapasztaljuk, hogy eltűnt az egyediség, akkor nem a dolog egyedisége tűnt el, hanem a „dolog" maga. A szemantizálható világ, az individuumok világa az a közeg, ahol a kvantum határvidéken állunk, ez a nyelvtől való búcsúnk helye.

0256. Ahol létezik mintázat, ott létezik a komponensek individualitása is. Szemantikai értelemben egy dolog nem más, mint az „individualitás" analitikája. A kvantumfizikával elértük ennek a szituációnak a határterületét.

0257. A szemantikai univerzumban egy esemény csak annak interpretációjával együtt válik okká. Mivel minden egyes interpretáció különbözik a másiktól, az okok és okozatok hálózataként elgondolt történetek is különbözni fognak egymástól. Ez megfelel annak a nominalista várakozásnak, miszerint valamennyi komponens és kölcsönhatás: egyedi.

0258. A nominalista ontológia képes arra, hogy rámutasson a fizikai univerzum individuális szerkezetére, de értelemszerűen nem képes ábrázolni azt, míg a metaforák, általánosítások beszédmódja lehetővé tesz többféle ábrázolást, viszont elfedi azt az ontikumot, ami komponenseinek egyedi természetéből jön létre.

0259. A nominalizmus paradigmája kizárja a „visszafelé folyó idő” hipotézisét. Ez ugyanis implicit állítás arról, hogy ugyanannak az okozatnak lehet különböző oka. A nominalizmus nem ilyen megengedő.

0260. A káoszelmélet profitálhat a nominalista javaslatból, ha a fluktuáció fogalmát összekapcsoljuk a nagy számú individuális komponens egyedi eltéréseinek összegződésével.

0261. Az univerzálék a gondolkodás termékei: az ontikum toposzában keresni azokat olyan, mint repülő után kutatni a madarak világában.

0262. A nominalizmus leírta rend (az egyediség univerzuma), önmagában, az evolúció nélkül csak egy gigantikus állóvíz lenne: ezzel a hiánnyal kizárólag a repetitív verziók számát növelnénk.

0263. Egy monista és nominalista univerzumban, amelyben egy entitás és tulajdonságai nem elkülöníthető minőségek, nem az a rejtély, hogy „milyen a Világ, hanem az, hogy van”: a „milyen” sokat segít a képzeletünknek, a „van” alig valamit.

0264. Egy nominalista univerzumban a tervező sok mindent megtervezhet, csak a keletkező novumot nem: egy alapvetően eltérő entitás, egyben alapvetően eltérő tulajdonságokat is jelent. A még nem létező pontosan olyan mértékben tervezhető, amilyen mértékben hasonlít a múltra.

0265. A monista és nominalista paradigmában nem lehetséges egy még létre nem jött elmeállapotnak, az agy struktúrájából történő előrejelzése: az individuális entitások világának jellege kizárja ezt a kognitív trükköt.

0266. Egy olyan interszubjektív fenomént, mint a nyelv, a nominalista világban csak úgy gondolhatunk el, hogy feltesszük: a konnotációk széles sávban szórnak.

0267. Ha egy halmaz elemei egészként kezdenek funkcionálni, létrejött egy új entitás. Ez a nem analitikus, Egészként egzisztálás az ontológiai alapja az emberi evidenciáknak is: a bizonyosság a tudás előfeltétele, és nem része.

0268. Csak ha az entitások egyediségének gondolatát összekapcsoljuk azzal az elvvel, mely szerint a dolog törvénye maga a dolog, akkor foghatjuk fel igazán a mennyiség és a minőség közötti különbséget.

0269. Az entitások egyediségéből nemcsak az következik, hogy a makroszint viselkedési formái nem állhatnak fenn a szubatomi zónában, hanem fordítva is, a mikro nem kicsinyített makro.

0270. Entitások elszigetelt komponenseiből nem lehet tulajdonságaikat felépíteni: a raszterpont és a kép realitása egyaránt fennáll.

0271. Az entitás nem halmaz, az entitás mint egész áll fenn. Egy holisztikus állapot, amely előfeltétele annak, hogy a saját létezés bizonyossága egyáltalán megjelenjen. Előfeltétele annak, hogy saját létezése szolgálatában kiválasztódhasson az analitikus érzékelés és ész.

0272. Ami indokolttá teszi a dolgok két osztályba sorolását: míg egy fizikai halmaz tulajdonságai, komponensei tulajdonságainak összege, egy entitásé, nem. Egy entitás esetében a komponensek nem összeadódnak, hanem egyetlen áramlássá válnak.

0273. Egy entitás topológiája és szubsztanciális tulajdonságai között nem oksági viszony van, hanem korrelatív. Amikor ezt mondjuk, arra utalunk, hogy a helyzetnek nincs köze az időhöz: egyetlen fenomén két elemzési módjáról van szó.

0274. Nem a szubsztancia van különböző formákba öntve: ez csak a mennyiség színpada lenne. A minőség különbsége magának a szubsztanciának a különbsége, ami az entitások topológiájában és geometriájában megjelenik, mint a kvalitatív aspektus ábrázolható része.

0275. Az a mintázat, amelyet különböző entitások kialakítanak, nem más, mint az entitások közötti kölcsönhatások összegződése. A geometria ennek a reflektált protogeometriának a kiterjesztése.

0276. Egy entitás tulajdonságaiba ontikumának teljes vertikuma bedolgozik. Valamilyen teljesítmény kiemelése és lemásolása csak olyan mértékben lehetséges, amilyen mértékben az adott entitást sikerül újraépíteni.

0277. Minél bonyolultabb egy entitás, annál inkább mutatja a nominalizmus ismérveit. A történelemről, melynek szemcsézettsége erősen individuális, mondható, hogy mozgása determinált, de nem törvényszerű.

0278. A nominalista és monista világ tételezéséből következik, hogy kategória-hiba egyetlen entitás kiszámíthatóságáról illetve nem kiszámíthatóságáról beszélni, ezt a fogalompárt csak az entitások halmazánál lehet értelmesen bevezetni.

0279. A nemperiodikus változás világa (a káoszelmélet tárgya), mintegy adódik az individuumok univerzumának, az entitások egyediségének fizikájából.

0280. Egy halmaz és egy entitás közötti topológiai különbség egyben a folyamatok áramlását is megkülönbözteti: minél inkább válik követhetetlenné egy input, átlépve a határfelületen, annál inkább lehetünk biztosak abban, hogy amivel dolgunk van, az entitás.

0281. Az entitások halmaza akkor alakul át egyetlen új entitássá, amikor kölcsönhatásai eltalálnak egy kritikus topológiai alakzathoz, amely egyidejűleg „felülete" valamiféle külsőnek és belsőnek.

0282. Egy entitást úgy lehetne jellemezni, mint az ontikum olyan formáját, amely az információt saját architektúrájaként kezeli.

0283. Egy entitás szabadsága nem azt jelenti, hogy reakciói feltétel nélküliek, hanem azt: van egy egyedi, öndeterminálo mozzanat a létében, ami a tudás számára a környezetből nem következtethető.

0284. Egy entitás és környezete közötti viszony ábrázolásánál egy, a folyamatot alapvetően érintő mozzanatot figyelembe kell venni: az entitásoknak van alanyi oldala, a környezet egészének, nincs.

0285. Nincs két azonos entitás. Az „azonosság" a műveletek egy osztályának az eredménye, mely nem más, mint szemantikai helyettesítés.

0286. A szabadság és a determinizmus komplementer fogalmak: a szabadság olyan determináló erő, amelyet egy entitás a környezetéhez hozzátesz. Az egész kérdés a nézőpont problémája.

0287. Egy entitás egyidejű események együttese. Amennyiben lineáris kapcsolatokkal írom le, halmazként jellemzem. A halmaz: entitások egymás közötti lineáris viszonyainak összessége, ami statisztikusan kezelhető.

0288. Egy entitás típusú rendszer, autonóm minőség. A fizikai halmaz nem egyéb mint az előbbi minőségekből álló elemek összessége, tulajdonsága egyféle statisztikai átlagérték.

0289. Az entitások és a fizikai halmazok eltérő ontikus helyzetéből adódik, hogy a halmazokra vonatkozó ismeretek stabilabbak.

0290. Egy fizikai halmaz komponensei megőrzik halmazon kívüli metrikájukat, míg egy entitás elemei elvesztik ezt a topológiai szuverenitást. Ezért azt mondani, hogy egy entitás ebből és ebből „áll", csak metafora.

0291. A komplexitás elmélet és a nominalizmus nem ugyanannak a perspektívának más elnevezései. Előbbi olyan halmazokkal operál, amelynek elemeit azonosnak tekinti, utóbbi nem ismer két egyforma entitást. Előbbi a nagy mennyiséget, utóbbi a nagy mennyiséget és a minőségi különbséget is a bizonytalanság forrásának tételezi.

0292. A halmaz és az entitás definiálásánál az a tapasztalat van segítségünkre, mely megmutatja, hogy egy rendszer komponensei a rendszeren kívül illetve belül milyen módon működnek: egy halmaz esetében az elemek teljesítménye extern és intern helyzetben erős homológiát mutat, míg egy entitásnál ez a hasonlóság gyengébb.

0293. Egy fizikai halmaz akkor válik entitássá, amikor képes különböző hatásokat önmaga szövetévé alakítani: ez a művelet a „saját” és a „környezet” preverbális születési helye.

0294. Ha megkülönböztetjük a halmazokat az entitásoktól, kölcsönhatásaik módját is célszerű megkülönböztetni. Egy fizikai halmaz elemeinek kölcsönhatásait a moduláció kifejezéssel, az entitásba belépő komponensek holisztikus beépülését a kötés szóval lehetne jellemezni: a „kötés” megszünteti a bekerülő egyediségét, és új individualitást hoz létre.

0295. Egy fizikai halmazban a kölcsönhatásokban részt vevő elemek olyan minőségükben alkotják a kapcsolatokat, amilyen minőségűek lennének a rendszer felbontása után is. Egy entitás azonban csak metaforikus értelemben bontható fel „alkotóelemeire.”

0296. Egy fizikai halmaz állapotváltozása pontosabban előrejelezhető, mint egy entitásé. Egy halmaz csak annyiban változik, amennyiben az őt alkotó entitások összességének átlagértékei változnak.

0297. Egy számítógép, halmaz. Elemeinek várható állapota nagy valószínűséggel megadható. Egy entitást egyedi természete nem kiszámíthatóvá teszi.

0298. A nominalista a hasonlóságban hisz. Hisz az entitások erős vagy gyenge hasonlóságában, de nem hisz az azonos entitások létezésében.

0299. Az egyedi entitások nominalista világában a hasonlóság, a homológia az a fenomén, amely a „törvény” szemantikája mögött áll.

0300. Az „általános” azért használható a nominalista világban, mert létezik hasonlóság. Az entitások homológiája: az általános aranyfedezete.

0301. Az individuumok univerzumában a homológia az a fenomén, amely a rendszerek kialakulásához szükséges.

0302. Nem létezik tökéletes homológia. A teljes homológia feltevése annak implicit állítása, miszerint két-két téridő tartományban lévő két entitásra ható eltérő okoknak lehetnek ugyanolyan következményei.

0303. Az az elgondolás, miszerint a struktúra és a szubsztancia az egyetlen ontikum kétféle elbeszélése, erős eszköz arra, hogy elkerüljük a felszíni homológiák csapdáját.

0304. A nominalista univerzumban a homológia és a lassú változás az, amely megalapozza mintázatok létrejöttét és ezzel a matematika korlátozott leíró potenciálját.

0305. A fizika megmaradási törvényeinek egy lehetséges nominalista interpretációja: ezek nem mások, mint az a legalsó szintű homológia, ami minden egyedi elhagyása után még fennáll.

0306. A szabályszerűségek, törvények megfogalmazásához szükséges „kvalitatív átlag” egy percepciós fogalmi háló, amit homológiák segítségével az egyedi entitások ontikus káoszából létrehozunk.

0307. Egy nominalista világban a nyelv, mint általánosság csak úgy állhat fenn, hogy az ontikus és szemantikai különbségek nem abszolút különbségek, hanem homológiák árnyalatai.

0308. Az, hogy nincs privát nyelv, csak annyit tesz: az individuális szemantika szórását olyan szintre tudjuk korlátozni, hogy egy közösség praxisában még éppen elmegy. Egy nominalista univerzumban miért is a jelentés természete lenne kivétel?

0309. Az általános interpretációs kényszer, a jelentések szóródása: a nyelvi nominalizmus látható felszíne.

0310. Egy nominalista univerzumban banalitás a nyelvek, jelentések egyedisége. A tökéletes fordítás lehetetlensége és a dolgok individualitása úgy áll előttünk, mint egyetlen fenomén két oldala.

0311. A fizika nyelve, ami folyamatokra bontja a dolgokat, nem teszi érvénytelenné a nominalizmus világát, mely nehézség nélkül képes követni ezt az evolúciót: úgy építi át saját szemantikáját, hogy ezután a folyamatot tekinti egyedinek.

0312. Az általános és az egyedi különböző beszédszinten vannak: az általános, egy művelettel létrehozott leíró fogalom, amely ontikus értelemben maga is, mint minden jelentés és entitás individuális.

0313. A szemantikai univerzum problémája az, hogy egy szupraperszonális nyelvjátékot kell létrehoznunk, standard jelentésekkel úgy, hogy a ténylegesen birtokolt jelentések, perszonálisak.

0314. Minden jelentés perszonális, s minél személyesebb, annál nehezebb nyelvjátékba integrálni.

0315. Amit a „harmadik személyű ontológiában” (J. R. Searle) egy entitás által generált okságként ábrázolunk, azt az „első személyűben” szabadságként élünk át.

0316. Egy entitás tökéletes modellje, annak másolata lenne, de amennyire nem értünk egy entitást, annyira nem értenénk a kópiáját sem: ugyanazon okok miatt.

0317. Egy nominalista számára a tautológia ugyanazt a kérdést veti fel, mint az azonosság probléma: hogyan lehet az individuális elemek világában létrehozni a különbség hiányát.

0318. A komponensek individualitása által dominált fizikai halmazt a fraktálgeometria alakzataival, az elemek homológiája által uraltakat a klasszikus geometria szerkezeteivel lehet leírni.

0319. A kritikus állapotot leíró matematikai formula ontikus fedezetét a fizikai halmazokat alkotó entitások adják, s nem valamiféle platoni elv machinációja.

0320. A matematikai modellek és tárgyaik közötti különbség tétele egyaránt támogatja a Világ nominalista illetve evolúciós vízióját.

0321. Egy entitás topológiája és szubsztanciális tulajdonságai között nem oksági viszony van, hanem korrelatív. Így világos, hogy egy nem komplex, stabil struktúra sikeres ábrázolása könnyen keltheti azt az illúziót: a matematikával komplex rendszerek esetében is tökéletesen megjósolható a szubsztancia változása.

0322. A matematikával követhető változások, a szubsztancia mennyiségi, topológiai transzformációi, a nem követhetőek, magának a szubsztanciának a módosulásai.

0323. Mivel a fizikában a tautológia egy formájával (a matematikával) történik a közlekedés, a transzformációk során kikerülhetetlenül adódnak az ekvivalenciák és megmaradási elvek.

0324. A matematikai modellek és az ábrázolt dolgok közötti eltérés nem más, mint az egyedi és az általános viszonyának megjelenése a mindennapi praxisban.

0325. A fizika határa az a hallgatólagos feltevés, mely szerint az entitások közötti sokadik tizedesjegybeli különbségek nem számítanak, csak az átlagértékek és a matematika.

4. Pantha rhei: evolúció

0326. A változás megnevezése nem azonos annak megértésével: mint bármilyen empiricitás lehet egy leltár tárgya, de nem a megértéséé. A változás evidencia, a „változás” pedig egy végső szó.

0327. A változást ábrázoljuk, de nem értjük. A változások mégoly terjedelmes katalógusa sem más, mint elbeszélések hozzárendelése egy kifejezéshez anélkül, hogy a „változás” szemantikai potenciálja növekedne.

0328. A statikus világ nem azonos a status quo statikusságával. Előbbi fikció, utóbbi a kis evolúciós potenciálú rendszerekre jellemző, elhanyagolt mértékű változás feltevése.

0329. Nemcsak egy struktúra érzékelése evidencia. A változás megtapasztalása is bizonyosság. Változásban látni valamit, nem tudás: a változás nem érthető, a „változás” végső szó.

0330. Az evolúciós változás, amely az új minőség belépési pontja, nem lehet repetitív. A nem evolúciós változás, mely a már meglévő más alakzatba rendezése, viszont igen.

0331. Az evolúciós és a repetitív változást egymás segítségével definiáljuk. Előző egy entitáshoz kötött leírás, az új születésének helye, tehát nem tautologikus, utóbbi elhanyagolható egyedi különbségű entitások halmazának leírása, amely matematikailag követhető, tehát közel tautologikus.

0332. Nem lehetséges a változás folyamatába gombostűt szúrni, mert a nyelv és tárgya nem egyforma módon szemcsézett: a teljes leírás képtelenség.

0333. A kölcsönhatás és az információ terjedése ugyanaz a folyamat kétféle nézőpontból figyelve. Utóbbi nem egyéb, mint olyan kölcsönhatás, amit kognitív megfontolásaink szerint nézünk.

0334. Amikor az emberi praxis létrehoz egy új helyzetet, amely addig nem létezett, akkor a platonikus szemantikai univerzum kigondolása ez előtt a feladat előtt áll: a konfigurációt megelőzően meg kell teremtenie a vonatkozó törvényt, vagy fel kell tételeznie funkciótlan szabályok végtelen számú verzióját.

0335. A változás empirikus tény, de a logikainak nem mond semmit. A keletkezés olyan vakfolt, amivel az ész operál, de nem ért.

0336. A logika platonikus és nem platonikus felfogása között az a különbség, hogy míg az első álláspont szerint a logika felfedezés, utóbbi szerint feltalálás.

0337. Az evolúció világában a ténynek korlátozott kapacitása van, mert a pillanat örökkévalóságát jeleníti meg, ami alól az ontikum, folyamatos genezise során szakadatlanul elmozdul.

0338. A változások sikeresebb leírását segíti, ha a dolgok két osztályát vezetjük be: az entitások és a belőlük szerveződő halmazok osztályát. Így egy kognitív értelemben vett véletlent az ontológia beszédszintjén entitások próba/szerencse jellegű működéseként is felfoghatunk.

0339. Ahol az evolúció áramlásában felmerül a fennmaradás kényszere, az még nem az első személyű ontológia születési helye, mindenesetre annak egyik előfeltétele.

0340. Az élőnek és környezetének az interferenciája az az alap, amely a tudást, mint késői fejleményt vezérli: ez a percepció és a szöveg ütközési helye.

0341. A változatlan, parmenideszi világban hívőnek azzal a nehézséggel kell számolnia, hogy mit tesz akkor, amikor a múltjáról és a jövőjéről beszél.

0342. A percepció előfeltételez valamilyen természetű homológiát az entitások között. Egy olyan kölcsönhatás, amely minden mértékű és fajta hasonlóságot nélkülöz, nem kölcsönhatás. Egy tökéletesen homológia mentes környezet, nem környezet.

0343. Az ismeret és a homológia között olyan szoros a viszony, hogy nyugodtan mondható: ahol valamilyen keletkezésben a homológia teljes hiányát látjuk, ott egy új minőség születési helyén állunk.

0344. Minél nagyobb kapacitások hoztak létre egy eseményt, annál nagyobb az inerciája: egy erős inerciájú rendszerről sikeresebb jóslat tehető, mint egy flexibilis felszíni struktúráról.

0345. A kis evolúciós potenciálú rendszerekre azért alkalmazható a matematika, mert olyannak gondoljuk el azokat, mint önazonos komponensek halmazát, amelyeknek uralkodó viszonyait állandónak tekintjük.

0346. Minél összetettebb egy entitás, annál kevésbé alkalmazható vele kapcsolatban az archetipikus (fizikai) törvény fogalma. Ezért a „biológiai törvényt”, individualitása miatt, nem ismerjük el törvényként.

0347. Ha feltesszük, hogy egy élőlény a környezetnek megfelelően módosítja saját génjeit, akkor intellectus infinitusként gondoljuk el: az állítás implicit része azt mondja, hogy van valami, ami egy új, még nem létező helyzethez is releváns átalakítási sémával rendelkezik. Ha ezt a csapdát el akarjuk kerülni, be kell vezetnünk a próba/szerencse eljárás hipotézisét az evolúció leírásába.

0348. Ami az ismeret oldalán „véletlen”, az az ontikum oldalán az evolúció próba-szerencse módszere. Nem kétféle jelenségről van szó, hanem egy jelenség kétféle elbeszéléséről.

0349. A tervezés lényegét tekintve nem különbözik a próba/szerencse technikától: a tervezés mindössze a memória megjelenése az evolúció történetében. A tervezés, a felhalmozott próbálkozások alrendszere.

0350. Az evolúcióbiológia központi fogalmával, (a túlélést szolgáló intencionalitással), sok mindent meg lehet magyarázni, csak saját színrelépését nem. A fennmaradás kényszerének megjelenése: az élet szingularitása egy belakott fogalmi háló közepén.

0351. A kozmogenezis nem valamilyen aritmetikának engedelmeskedik, de szükségképpen van egyféle aritmetizálható szerkezete. Nem aritmetika hozza létre, hanem fordítva: létezése teremti saját strukturális viszonyait.

0352. A redukcionizmus erős verziója csak annyiban áll meg, amennyiben a világot, mint tautológiát tételezzük. Ha mint az új keletkezésének színterét, mint evolúciót, úgy nem.

0353. Az evolúciós Világban egy törvény, abszolút érvényes minőségben nem vezethető le egy másik törvényből. Amiről szó van, az a használható pontosság. A Világ nem logikai struktúra.

0354. A matematika, mint tautológia egyféle közlekedési eszköz a fizikai univerzumot leíró és változatlannak tételezett törvényei között. Egy dinamikus és evolúciós rendszerben a matematika csak korlátozottan lehet pontos.

0355. Az a tény, hogy az evolúcióról szóló ismeret nem alapozható meg logikával, nem azt jelenti, hogy bármi megtörténhet, hanem azt: a kozmoevolúció nem logikai természetű rendszer.

0356. Amikor kimondjuk: a Világ evolúciós rendszer, azt is kimondtuk, hogy a matematika mint statikus architektúra, korlátozott opció az empíriával szemben.

0357. Az evolúciós rendszerek elemzésénél a logikai analízis csak segédeszköz lehet, mert ezek az alakzatok állandó változásban vannak, és hiányzik belőlük a stabil önazonosság.

0358. Egy evolutív világban a tautológiák használhatósága korlátolt. Minél nagyobb a dolgok elmozdulása a következtetések tautológiái alól, annál nagyobb a narratívák szerepe abban, hogy ez a nem logikai szituáció feldolgozható legyen.

0359. A matematizált fizika csak elhanyagolható evolúciós sebesség mellett életképes: a séma, amely már érvényesnek tekintett kijelentések tautologikus alakzatába illeszt egy újabb állítást, nem a novumról szól, hanem a variációról.

0360. Mivel a logika tautológia, egy változó struktúra leírására csak annyira használható, amennyire a módosulás mértékét elhanyagolhatónak tartjuk.

0361. Egy nem platonikus, evolúciós ontológia esetében a logikai koherenciára, mint kizárólagos eljárásra építő érvelés nem elégséges. Az ilyen ontológia azt állítja, hogy a különböző ontológiák értékelését végső soron az emberi praxis totalitása végzi el: a logika nem abszolút hatalom.

0362. A logika segítségével csak egy teljesen stabilnak tekintett közegben lehet tökéletesen közlekedni, amelyben nem kell számolni semmilyen evolúcióval. Csak olyan világban lehet a logikára építeni a természetfilozófiát, amelyben a törvények soha nem módosulnak, soha nem keletkeznek, és soha nem múlnak el.

0363. A matematika, mint tautológia a keletkezés empíriáját nem tudja pontosan leírni: a kozmoevolúció kezdeti állapotainak modelljei, a jelen állapotának kiterjesztései.

0364. A tautológiával leírható változás, az entitások halmazának geometriával ábrázolható átrendeződése, míg az evolúciós elmozdulás egy entitás szövetének módosulása.

0365. Az a tény, hogy minden entitás, (meglehet sokadik tizedesjegyben) különbözik egymástól, „biztosíték” arra: a Világ nem tautologikus, hanem evolúciós rendszer.

0366. Az evolúció nem tautologikus. Így a matematika csak annyira alkalmazható vele kapcsolatban, amennyire el tudjuk helyezni az élő közegében a fizikalizmus szigeteit: egy nominalista világban a platoni univerzálékat.

0367. A tautológiák (logika, matematika) alkalmazhatósága reciprok viszonyban van tárgyuk változékonyságával és komplexitásával.

0368. Egy entitás és környezete kölcsönhatásban vannak egymással: a protomatematika szülőanyja nem más, mint ennek a kölcsönösségnek a szerkezete. Figyelembe véve ezt az alaphelyzetet, s azt, hogy a matematika /mint késői fejlemény/, tautológia, az lenne képtelenség, ha korlátoltan sem lenne alkalmazható a stabil vagy periodikusan változó világ leírására.

0369. Egy evolúciós univerzumban a tautológia (matematika), amely nem ismeri a változást, csak az átcsoportosítást, nem lehet tökéletes leírása még a legelemibb szinteknek sem. A leképzésben még itt is kell lenni egy kis hajszálrepedésnek.

0370. A matematikában, a logikában a levezetés: egy implicit állítás explicitté tétele. Egy evolúciós rendszer esetében, (amely az új születésének helye), ezt a tautológiára alapozott műveletet nem lehet elvégezni.

0371. A matematika érthetősége az azonosság (visszavezethetőség) érthetősége. A változás nem érthető, csak katalogizálható.

0372. Az entitások, mint a herakleitoszi univerzum színhelyei: a keletkezés nem tautologikus fenomén, így a matematika, a logika szintaxisa csak torzításokkal illeszthető rá.

0373. Az evolúció leírásának szemantikájánál fontos, hogy úgy határozzuk meg a „környezetet" mint olyan halmazt, ami nem képes egy entitás intencionalitására.

0374. Az a bizonyosság, hogy számomra a többi élőlény: környezet, azt jelenti, hogy a bioszféra elemei nem alkotnak egyetlen entitást. A bioszféra egy önszabályzó halmaz, amelynek nincs adekvát szubjektuma.

0375. Ha a Világ architektúráját úgy gondoljuk el, mint öndeterminációt, s nem törvényeknek engedelmeskedő szereplők színpadát, ezzel azt is állítjuk, hogy addig, amíg az evolúció fázist nem vált, az új helyzet semmilyen módon nem létezik. Ezért, ahogy egy fel nem talált találmányt nem lehet leírni, úgy egy meg nem született empiricitást sem lehet statisztikus természetű szabályokkal tökéletesen birtokba venni.

0376. Az entitások nem követik a szabályokat, hanem megtestesítik azokat: a szabályok leírása csak másodlagos értelemben logikai analízis, elsődlegesen az entitások empiricitásként történő megragadásának eredménye. Az élet kialakulásának problémája is ez: a már eltűnt entitások eltűnt kölcsönhatásainak kognitív vakfoltja az empíriában.

0377. Az evolúció nem platonikus ésszerűséget realizál, hanem a fennmaradni képes állapot megvalósulása az, amit ésszerűnek látunk. Az evolúció nem megjeleníti az absztrakt elveket, hanem megteremti azokat.

0378. Azzal, hogy valamilyen cselekvés diszkurzív szemantikája már lehetségessé vált, felépítettük azt a szituációt is, amelyben a jelzett cselekedet új események okaként szerepel.

0379. A Rendszerből kilépés lehetetlensége olyan fogalmi „helyhezkötöttséget" eredményez, amely kizárja az evolúció teljes analitikáját.

0380. Az evolúciós elméletek origójában egy fogalmi szingularitás áll: a „fennmaradás”. Mindent ezzel magyarázunk, ennek létét nem magyarázza semmi. Minden biológiai eszmét elnyel, semmilyen eszme nem definiálja. A „fennmaradás” a Rendszerben: végső szó.

0381. Az Epimenidész-mondat körüli zűr, modellje az evolúcióról, mint egészről szóló beszédnek. Az evolúció alrendszereiről értelmesen lehet célokat említeni, az evolúció teljességéről, nem. Itt nem arról van szó, hogy a folyamatnak van vagy nincs célja, hanem arról, hogy az egész ügy túl van „célon”, túl van „cél nélküliségen”.

0382. Tagadni az evolúció célirányos voltát, nem jelenti azt, hogy egyben céltalanságát állítjuk, az ilyen típusú kijelentés paradigma-hiba. Az evolúciós elmélet, mint értelmezési mező, önmagát nem képes értelmezni.

0383. Az analitikus gondolkodás megjelenése késői fejlemény: az evolúció menetében felhalmozott strukturális információ entrópia csökkentő eljárásainak folytatása a szemantikai univerzumban.

0384. A determinált és a predeterminált kétféle tételezés. Egy adott döntés determinált: az én és az én által jelentésre kódolt környezete által meghatározott.

0385. A protomatematika (evolúciós értelemben) az élő problémamegoldásainak saját struktúrává történő transzformációjából jött létre. Ez a fennmaradást szolgáló topológia szükségképpen korlátozottnak bizonyul az új fizika geometriai igényeivel szemben.

0386. A protomatematika, a protologika: strukturális információként befagyott viszony. Az a viszony, amely az ember és a környezet között az evolúció során kialakult. Így nem meglepő, hogy amilyen mértékben távolodunk saját percepciós niche-nktől, olyan mértékben válik bizonytalanná a nyelvnek, a matematikának ez az előfeltétele.

0387. A strukturális információ nem más, mint egy entitás teljes evolúciótörténeti inputjának, az entitás saját szerkezetévé átalakult formája.

0388. Egy élő entitás: valamikori problémamegoldások testi összegződése. Így, ha egy mutáció után módosult struktúra illeszthető az alapszerkezetbe, akkor várható, hogy egyben annak megoldó potenciálja is növekedett.

0389. Az Univerzum geometriája strukturális információként is funkcionál az evolúció menetében. Ezért, amikor a Világ geometriáján gondolkodunk, akkor egyben a kozmoevolúción is gondolkodunk.

0390. Egy kiterjesztett evolúciós sémában a mintázatok felépítése úgy jelenik meg, mint az entrópia csökkenése. A geometria nyelvén, azt lehet mondani, hogy egy adott architektúra az információ tárolásának egyik módja: strukturális információ.

0391. Amikor azt mondjuk, hogy az elme nem passzív játékos a megismerésben, hanem aktív teremtő, akkor világos: ez a teremtés korlátozott. Az evolúció során kialakult entitás architektúrája az a strukturális információ, amelynek keretei között mozgunk, ha tetszik: ez az a priori szülőhelye.

0392. Az entitások úgy építik fel magukat az evolúció folyamatában a környezet inputjaiból, hogy az egyszerre lesz architektúra és strukturális információ. Ennek az egyidejű, kettős szerepnek a megléte az a demarkációs vonal, amellyel elválasztjuk a gépet az élőtől, s nem a mesterséges/természetes skála egyre vitathatóbb sémája.

0393. Az evolúció metafizikájáról sem állító, sem tagadó formában nem lehetséges jelentésre kódolt, nyelvi architektúrákat konstruálni.

0394. Az a tény, hogy egy entitást nem valamilyen külső terv hoz létre, hanem az evolúció belső, intern mechanizmusaival keletkezik, nem enyhíti a helyzet metafizikai feszültségét, hanem a metaforák hiánya miatt, még fokozza is.

0395. Az evolúció (mint probléma megoldás) létének talányossága nem oldódik fel e megoldás módjának, szerkezetének leltározásában.

0396. Más azt állítani, hogy létezik evolúció, mint azt mondani, hogy ismerünk valamilyen rá vonatkozó metanarratívát. Metanarratíva hiányában nincs más mód az életformák értékelésére, mint az evolúció.

0397. Nem a mutáció a rejtély, hanem a mutáció eredményének a megmérettetése az élő problémamegoldó létezésében: az entrópia csökkentésének a feladata.

0398. Nem az élet kémiája az enigma, hanem az, hogy létezik olyan struktúra, amellyel megjelenik az intenció. A metafizikai rejtély ennek az intern célnak a születése.

0399. Az evolúció elméletének előfeltétele, a teória szerkezetén kívül van: egy entitásnak az az alaptulajdonsága, hogy saját létét, mint fenntartandó minőséget tapasztalja meg, nem az élet nagy rostájának a következménye, hanem annak oka. Az evolúciót tárgyaló beszédalakzatnak nem része annak a potenciálnak az ábrázolása, amelyik mindenekelőtt abban „érdekelt”, hogy ezt a képességet megőrizze.

0400. A „tervezés” jelentése a nyelvben foglalt, így a biológiában történő használata félrevezető. De az kérdés, hogy egy entitás alanyi oldalán megjelenő feladat (mint az életbenmaradás által diktált viszony a környezethez), vajon minek nevezhető?

0401. Más egy leírás, és más egy leírás létrehozása. Utóbbi művelet, a cselekvés egyik neme, s mint ilyen, a cselekvésre jellemző tulajdonságokkal bír: a késztetések, célok szövedéke nélkül nem jön létre. Ez a nem algoritmizálható, kontinuumszerű jelenség az, amelynek hiánya komponensek halmazaként és nem entitásként teszi lehetővé jelenleg a számítógépek építését.

0402. Valamilyen axiológia előzetes értékemancipációja ellentmond az evolúciós rendszerekről szerzett tapasztalatoknak. Az evolúciós rendszerek szelektív rendszerek. Ez még akkor is így van, ha nem tudjuk a kipróbálás előtt garantálni ítéletünk helyességét.

0403. Az ítélet, az evolúció berendezkedése az emberben. Az ítélet, az emberi kultúra evolúciójának technikája.

0404. Paradigma-hiba azt mondani, hogy az evolúció értékel. Az evolúció az értékelés maga. Egy élőlény nem választható el attól a felhalmozott strukturális információtól, amely ő maga. Ez a milliárd évek alatt felépült szerkezet fennállásával mutatja a sikeres reagálások történetét. Mindezt nehéz másképp látni, mint a késői formális értékelések megjelenésének nem formális előzményét.

0405. A cselekvések világa és annak nyelvileg közvetített változata, egyszerre épül fel. De a párhuzamosság, nem azonosság.

0406. Ha egy intencionális rendszerhez „hozzárendelünk” célokat, vélekedéseket, akkor az ismeretről, egy osztályozási fogásról van szó. Ha mindezt „tulajdonítjuk” neki, akkor arról az ontikumról beszélünk, amelyre a tudás referál. Ez az erősebb verzió.

0407. A nyelv logikája támogatja a repetitív változás tapasztalatát, de az evolutív kreativitását nem.

0408. A technoevolúcióként megnyilvánuló intencióban nem az analitikus értelem a fundamentum. Ahogy nem az elemző ész indította el, úgy nem is képes megállítani: a nyelv nem megfontolás eredménye, a megfontolás a nyelv eredménye.

0409. Amikor azt mondjuk, hogy az ember nem tehető szemantikailag áttetszővé, akkor azt is mondjuk, hogy a szemantikát a nem szemantikai evolúció alakította ki.

0410. Egy történelmi esemény leírása, egyben egy új oknak, egy új narratíva nullpontjának felépítését is jelenti. Ez a szemantikai körülhatárolás teszi lehetővé egy parttalan kontinuitásban a cselekvést.

0411. Egy evolúciós világban a „legyen” az alapállapot. A „van” a szemantikai univerzum része, és kizárólag valamilyen beszédalakzatban működik, hasonlóan az „azonosság”-hoz vagy a „végtelen”-hez.

0412. A kialakulás, a keletkezés turbulenciájában, áramlásában a már percipiálható relatív stabilitás az a mag, amelyen a szemantika megtapad és működtetni kezdi a „van” fogalmát.

0413. Egy evolúciós univerzumban, amely az új permanens keletkezésének helye, a „van” szemantikája, a „legyen” szemantikájának része.

0414. A „determinál” nyelvi, logikai ihletésű konnotációja („meghatároz”), kérdéses. Mindenesetre az entitások önszervezésének nem lineáris univerzumát nem lehet kifizetni vele. Ez a világ annyira ok, mint okozat, annyira keletkezés, mint létrehozás.

0415. Egy korszak nyelvi szövete elsődlegesen nem a diszkurzív fogások kifinomulásán keresztül változik, hanem a praxist kísérő performatívumok evolúcióján át.

0416. Valamilyen szóhasználat melletti döntés, más szóhasználat elleni döntés is. A választásnak nem ez a célja, de ez az eredménye. Ez értékelés. Az emberi praxissal kapcsolatban semleges kijelentés nem létezik.

0417. A tévedés elleni egyetlen korlátozott védelem, az interszubjektív nyelv, beszéd szabadsága, amely az elméletek, anticipációk evolúciójának színtereként működik.

0418. Ha egy abszolút nézőpont lehetetlenségét tételezzük, akkor azt állítjuk, hogy különböző javaslatokat, az evolúció játékterét kikerülve, csak korlátozottan vagyunk képesek megítélni.

0419. A verseny elve azért centrális leíró elv, mert alapjai az ember előtti evolúcióból kerültek át a kultúrába.

0420. A szubsztancia módosítása, az alakzat módosítása is egyben. Az evolúció feltalálta a protomatematikát.

0421. A tudás evolúcióját megelőzi a bizonyosságok evolúciója. A tudás késői fejlemény, ami már előfeltételezi az evidenciák bázisát.

0422. A tudás evolúcióban történő megjelenésének jelentősége az, hogy a percepciós univerzum kiterjesztésével növeli a bizonyosságok toposzát.

0423. Eszközöket, teóriákat, javaslatokat a hatékony működés szempontja szerint minősíteni nem más, mint az evolúció eszméjének tudatosítása. A kiválasztásnak ezt a folyamatát leírni nem egyéb, mint próbálkozni a „szabadság” analitikájával.

0424. Jelenleg még nincs eldöntve, hogy a kvantumfolyamatok csak az építkezéssel vesznek részt az élő állapot létrehozásában, vagy ezen funkción túl maga a kvantumvilág az, amely az élet szofisztikált jellegét adja. Utóbbi esetben a biológia leírásait ugyanolyan fogalmi tehetetlenség fogja korlátozni, mint amelyet a kvantumfizika már ismer.

0425. Ha el akarjuk kerülni, hogy a kozmológia tárgyát antropikus univerzumnak kelljen tételezni, akkor a vészkijáratot használjuk: az evolúció általános formáját. Ez lehetővé teszi, hogy úgy nézzünk arra, ami előttünk áll, mint ami nem egyéb: a különböző világok sokaságának egyik verziója.

5. Felület és felület: monizmus

0426. A monista univerzumban, ahol minden entitást a külső és belső felület egységének tartunk, csak tárgyként elgondolni valamit, annyi, mint a látás (tapintás) uralma alatt állni.

0427. Egy monista világban az entitások szubsztanciája és szerkezete nem két fenomén, hanem egyetlen jelenség kétféle elbeszélése. A struktúra és az anyag szétválasztása a mérnöki gyakorlatból származó terminológiai fogás. Ha a kibernetika a szétválasztás vonalán fog mozogni, soha nem fog entitásokat létrehozni, csak gépeket (halmazokat).

0428. A jelentés csak olyan rendszerekben alakul ki, amelyeknek minden eleme egyszerre szövete az információknak és az egzisztálásnak.

0429. Egy monista az agyat ugyanúgy, mint az elmét, nem tartja oszthatónak, mert nem hisz a képességek lokális jellegében. Ezt a helyzetet nem szabad összekeverni az agy technikai természetű felbonthatóságával, ami nem más, mint egy-egy teljesítmény súlypontjának definiálása.

0430. Nem áll meg, hogy minden analitikusan elszigetelhető részlet a tárgyi oldalon (az agy leírásában), az alanyi oldalon is jelentésre kódolható formában megjeleníthető lenne.

0431. Azt állítani, hogy egy entitás külső és belső felülete egyetlen entitás két oldala, nem azonos azzal a kijelentéssel, hogy az ontológia elbeszéléseiben a két perspektíva részleteiben is fedésbe hozható. (Alanyként átélése kontinuumszerű és holisztikus, tárgyként érzékelése szemcsézett és analitikus.)

0432. Bár az elme és az agy teljesítményének nem lokális természete lehetetlenné teszi, hogy a két oldal részleteit teljes fedésbe hozzuk, s így a monizmus posztulátum marad, az imponáló mennyiségű részleges korreláció okán: erős posztulátum.

0433. A tapasztalat nem támogatja a szubsztanciától független szerkezet elvét. Erősebb állításnak tűnik a struktúra és az anyag ekvivalenciájának tételezése: a kibernetika nagy álma (csak az elrendezés számít), álom marad.

0434. Egy entitás külső és belső felülete egyetlen szubsztancia két létmódja. A két perspektíva (alanyi és tárgyi) alakzatainak kölcsönös megfeleltetése nemcsak filozófiai probléma, hanem experimentális is.

0435. A szemantikai dualizmus nem jelenti azt, hogy a dolgok nyelvén előadott minden jelenségnek megtaláljuk a belső felületen a megfelelőjét: nem minden tárgyi beszédmódban előadott jelenségnek van tudatképes vetülete, s ami nem tudatképes, az nem kerül be a reprezentációk világába.

0436. A monista ontológiában elhelyezett agy/elme leírás szemantikai dualizmusát a mesterséges intelligencia erős programjában gyakran félreértik: az embernél az alanyi és tárgyi oldal közötti átjárást követi a nyelv, a technológiában a nemlétező alanyi oldalt, helyettesíti („lát", „gondolkodik").

0437. Az agy/elme probléma az egyetlen szubsztancia dualista szemantikában történő ábrázolásának problémája: el kell kerülni a „levezetés" és a „megfelelés" összekeverését. A két beszédmódnak a korlátozott tudás keretei között lehetséges megfeleltetése segíti a monista univerzumról való gondolkodást.

0438. Szemantikai dualizmus: ekvivalencia van az agyat és az elmét leíró szintek között. Viszont ugyanez nem áll fenn a szubszimbolikus működési módok között, mert az elme oldalán, ebben a magasságban, értelemszerűen nem jöhet létre semmilyen alanyi beszédalakzat, ami az egymáshoz rendelés feltétele.

0439. A szemantikai dualizmus, nem szemantikai szolipszizmus: bár analitikus technikával nem lehet az agyat és az elmét (mint két felületet) pontról pontra fedésbe hozni, a nyelvi praxis eldöntötte, vannak szemantikai átjárók a két beszédmód között.

0440. Az tény, hogy az alanyi és tárgyi perspektívát kifejező szemantikai dualizmus két oldala nem szeparált, és a ki- és belépési pontokon történő átváltás sikeres elméleteket előlegez meg, erős érv az egyetlen szubsztancia eszméje mellett.

0441. Akár az agyat, akár az elmét próbáljuk elgondolni, egyidejű korrelációk szövevényébe ütközünk: a monista paradigmában sem lehetséges az agy/elme problémának analitikus megoldása. A monizmus is posztulátum.

0442. A monizmus, a kettős perspektíva ontológiája, amely az entitások (nem halmazok) komplexitásától függetlenül fennáll. Ebben a felfogásban az alanyra és tárgyra felosztott emberi előzménye minden szinten fellelhető.

0443. Az entitások ontológiájában az egyetlen szubsztancia/két oldal javaslatot a két szubsztancia elgondolásra cserélni, az igen erős Ockham-elv feladása nélkül nem lehetséges.

0444. Az agy és az elme, a tárgyi és alanyi oldal azonossága nem azt jelenti, hogy a teljes párhuzamosságot létre tudjuk hozni a leképzésben: a tárgyi oldal szemcsézettsége ábrázolható az alanyi oldal, az első személyű ontológia, a belső felület, nem. Ami a térről és időről a szenzoriumban megjelenik, magának a szenzoriumnak a feltérképezésére nem elégséges.

0445. Amennyiben úgy gondoljuk el a test/szellem problémát, hogy a test és a szellem ugyanannak kétféle leírási módja, de az ok/okozat viszony beszédmódjában érvelünk róla: szándékunk ellenére a dualizmus nézőpontján állunk.

0446. Amikor az agy/elme viszonyt egy test térfogat/felület viszonyához hasonlítjuk, akkor egy nem oksági kapcsolatra utalunk, de lényegi homológia nélkül, hiszen az első személyű ontológia szempontjából a felület és a térfogat azonos ontikus helyzetben van, így bármeddig hatolunk be egy tárgyba, ugyanabban a metrikában mozgunk.

0447. Amennyiben az emberi szubsztanciát egyszerre fennálló alanyi és tárgyi felületként gondoljuk el, arra kell számítanunk, hogy a „szellemi" oldal nem előrejelezhető eseményeihez hasonló viszonyokat fogunk találni az agy „anyagi" tárgyalási közegében is.

0448. Valaminek a működését megmagyarázni, feltételezi részekre bontását. A gondolkodás viszont olyan holisztikus alapjelenség, amit nem túlbeszélve, a „gondolkodás"-sal, mint végső szóval írunk le. A monizmus javaslata ebben a helyzetben, az agy/elme ekvivalencia posztulálása. A dualista elv nehézsége, hogy rejtett oksági megoldás keretében, egy praxisidegen mozzanatot, (az elme, mint szubsztancia) kísérel meg bekapcsolni a leírásba.

0449. Ha az elme (mint belső felület) működése kontinuumszerű és a percepció, amivel dolgozik, korpuszkuláris, nem lehet képes önmaga teljes ábrázolására.

0450. Ami két dolog kapcsolata esetén kölcsönhatás, az az ember és a dolog kapcsolata esetén, érzékelés. Az érzékelés a világ egyik részének berendezkedése a világ másik részében.

0451. Egy probléma: amire az intencionalitás mutat, (a nagy pályát befutott „akaratot"), csak az entitások belső felületén lehet azonosítani, de ahogy kilépünk az első személyű ontológia beszédalakzatából, úgy eltűnik ez a dimenzió, amelyen pedig értékelődik a környezeti input.

0452. Az első személyű ontológiában a nem lineárist, a nem lokálist: gyakoroljuk, a harmadik személyűben (a „membrán túloldalát"): lineárisként és lokálisként érzékeljük és modellezzük.

0453. Az első személyű ontológia szemantikáját leszámítva, nincsenek fogalmaink az entitások belső felületének világára. Erre a kozmoszra úgy gondolunk, mint valami kognitív fekete lyukra.

0454. Önmagunkat nem számítva, semmilyen entitás belső oldalára nem kerülhetünk át, a belső felület egy szemantikai fekete lyuk. Ennek ellenére tehetünk utalásokat a minőségére olymódon, hogy hasznosítjuk a külső nézőpontot: az információt és az entrópiát használjuk a feltételezett ekvivalencia mértékéül.

0455. A szubnyelvi nem más, mint az alanyi és a tárgyi kettősségnek bizonyosságként való tételezése az érzékelésben. Ezt a helyzetet számításba vehetjük a nyelv előzményei között.

0456. Az intencionalitás szavai csak ott használhatók, ahol a mi alanyi bizonyosságaink még adnak valami támpontot. Minden olyan entitással kapcsolatban, ahol saját létünk analógiái már nem érvényesek, ott nem.

0457. Az ember első személyű tapasztalata erős érv amellett, hogy minden entitás külső felületének szemcsézettségét és belső felületének bonyolultságát arányosnak tartsuk, függetlenül attól, hogy ezt a szubhumán belső oldalt nem lehetséges behozni a szemantikai univerzumba.

0458. A probléma az, hogy az alanyi oldal kognitív ökoszisztémájában tartósan fennálló megoldás, az interszubjektív kommunikációban tévesként tételeződhet.

0459. Az a membrán, amely demarkációs vonal az élő és környezete között, a tárgyi beszédmód számára csak egy átjárható felület, melynek két oldalán ugyanaz a történet zajlik. A helyzet azonban végletesen aszimmetrikus: az alanyi, első személyű szemantika számára ez a vonal a belsőt lezáró határvidék.

0460. Ha az ember és környezete közötti membránt átlépi egy hatás, és beépül az entitás architektúrájába, akkor a harmadik személyű ontológia egyben első személyű ontológiává is válik.

0461. Csak abban az ontológiában jelent bármit is a „környezet”, ahol van belső, amihez viszonyítva, mint evidencia, színre léphet egyáltalán.

0462. Ha úgy tekintjük az elmét, mint valamit, amelynek fennmaradásához szükséges műveleteiben fel kell használnia környezete tárgyait, akkor világos lesz, hogy ilyen tét mellett a „külső” miért nem tudás, hanem bizonyosság: egy ilyen szituációban ennek az elrendezésnek a kétségbevonása az elme számára önmaga kétségbevonása is lenne.

0463. Az elmére illetve az agyra vonatkozó elméletek aszimmetrikusak. Mivel az elmére, mint szemantikai univerzumra gondolunk, ebben a térben nem jelenhet meg semmi, ami nem szemantizálható. Így az első személyű ontológia egyféle kognitív semmi fölött függ. Ezzel szemben az agyelméletekben minden alakzatnak korlátlanul kijelölhető valamilyen előzmény az architektúra egy részletében.

0464. Félrevisz úgy fogalmazni, hogy a testérzés az alanyi oldalon van: pontosabb azt mondani, hogy az alanyi oldal maga nem más, mint egyféle testérzés.

0465. Az emberi belső felület létezésének tapasztalata nem tudás, hanem bizonyosság. Ezt és az élet egységes voltát figyelembe véve, (ami persze tudás), mondhatjuk, hogy amikor az élő két oldalú entitásként való elgondolását kétségbe vonja valaki, a bizonyítás terhe rá hárul.

0466. A jelentésnek, amely az alanyi oldal jelensége, nem lehetséges magyarázata, mert komponensekre bontása csak olyan tárgyi beszédmódban valósítható meg, melynek a belső felületi percepcióban nincs megfelelője.

0467. A próba/szerencse nem egyéb, mint az intencionálissá, belsővé tett véletlen: egyetlen fenomén két oldala.

0468. Ha egy mesterséges rendszer olymódon módosítaná saját belső állapotát, hogy az bizonyos inputokat előnyben részesítene, alapos okunk lenne feltételezni: az aszimmetria oka, az életet is jellemző alanyi felület megjelenése.

0469. Az entitások belső felülete, a csökkenő komplexitás irányába mindaddig fennáll, ameddig a külső: valahol a szubkvantumi nagy emésztő vidékéig, ahol a tér-idő és a diszkrét részecske, mint az okság szülőanyja befejezi a működését, a fizika fogalmi határáig.

0470. A tudat szemantikailag átlátszó része semmit nem árul el működésének alapjairól. Amit mond, nem más, mint egy fekete doboz kimeneteinek katalógusa.

0471. A Rendszerből kilépés lehetetlensége nem más, mint az agy szerkezetéből eredő problémamegoldási limit belső, elmeoldali megtapasztalása.

0472. Egy entitás esetében a vezérlés és a vezérelt csak teoretikusan választható el: a strukturált szubsztancia az entitás valamennyi szintjén kettős funkcióban van.

0473. A nem szimulált intelligenciát akkor sikerült létrehozni, ha a felépített entitás olymódon kezdi saját állapotát környezete komponenseivel módosítani, hogy azt a konstruktőr csak korlátozottan lesz képes kalkulálni.

0474. A monista paradigmában nem lehetséges a tulajdonságok leválasztása a szubsztanciáról. Az az állítás, hogy egy adott teljesítmény különböző struktúrákkal is ugyanúgy megvalósítható, dualista tétel.

0475. A szubsztancia szerkezete, és tulajdonságai nem elkülöníthető minőségek. Ilymódon félreértésnek kell tartanunk azt a vélekedést, miszerint ugyanaz a teljesítmény más struktúrával is tökéletesen létrehozható.

0476. Az élő entitás esetében a hardver/szoftver egy nemfelbontható kontinuum. Ez annyit jelent, hogy a szoftver lefölözésére tett kísérlet, egyenlő magának az élő szubsztanciának a szétrombolásával.

0477. Minden, ami elmondható a beszéd vagy a számolás imitációjáról, az elmondható az intencionális cselekvés imitációjáról is. Hogy adott esetben egy számítógép üressége ásít ránk, vagy már egy értelmessé váló entitás kér bebocsátást az emberi paradicsomba, azt csak struktúrája topológiájából lehet majd kikövetkeztetni.

0478. Az eredeti enigma nem a gondolkodás, hanem az érzékelés létezése. Amennyiben sikerülne megépíteni a mesterséges érzékelést, (s nem annak szimulációját), akkor a mesterséges értelem már a kapuk előtt állna, mert az nem más, mint a percepció átalakításának egy bonyolult formája.

0479. Az érzékelés az a végső hátország, amely minősíti saját intelligenciájának formalizált rendszereit. Az intelligens számítógép, (és az egyenlőre nem létező) gondolkodó gép, két világ. Az egész terület első számú vakfoltja változatlanul a szenzorium: léte vagy nemléte.

0480. Az agy inputjait kétféle szerepben lehet elgondolni. Egyfelől a környezet reprezentációjaként, mintázatként, a dolgok jeleként, másfelől szubsztanciaként, amely belépve és beépülve az agy közegébe, hozzátesz valamit a szerkezetéhez.

0481. Tételezzük a szintaxist a dolgok külső, a szemantikát az alany belső terében. Mindenesetre a számítógépes gyakorlatból ismert: a grammatika, a szavak szótári ekvivalenciája telepíthető, a jelentés nem.

0482. Egy entitás egyedisége determináns elem a tárgyi beszédmódban, és szabadság az alanyi oldal szótárában.

0483. A külső leírása azzal ad segítséget a belső leírásának, (az agyra vonatkozó szavak az elméről szólóknak), hogy a tárgyak ábrái erősen szemcsézett, részletgazdag képek.

0484. Számolni kell azzal, hogy az agy/elme, agy/környezet tárgyalásánál a nyelv ugyanúgy korlátozott lesz, mint a kvantumfizikai tapasztalat megjelenítésénél, hozzátéve: azt sem tudjuk, mit is jelent gyakorlatilag a „számolni vele”.

0485. Ha az agyat úgy fogjuk fel, mint kvantumfizikai alapokkal is operáló struktúrát, úgy az a dualista ellenvetés, amely az elme bonyolultságával párhuzamba állított neurális kapacitást kevesli, meggyengül. Ebben az esetben a két oldalt a komplexitás paritása fogja jellemezni.

0486. Az élőnek, mint működési módnak a problémája abban áll, hogy a harmadik személyű ontológia tárgyaként kezelt entitás, a komplexitás ezen fokán, a belső felület megtapasztalása nélkül, már nem ragadható meg.

0487. A monista univerzumra nem úgy gondolunk, mint helyre, ahol az entitások „törvényeknek engedelmeskednek", hanem úgy, hogy a szubsztancia viselkedése maga az, amit mi törvényként írunk le.

0488. A monista posztulátum szerint a „szellem" és az „anyag" működése között nincs oksági viszony: amikor az intencionalitás felépíti világát, ugyanakkor, ugyanott az „anyag" is gondoskodik a magáéról. Nincs két világ, két perspektíva van, két beszédmód.

0489. Az agy/elme viszony nem oksági viszony, sokkal inkább valami nem szemléletes topológia. Így az agy és az elme leírására használt kétféle szemantikai minőség közötti kapuk használhatók, kivéve a kauzalitás szavait.

0490. Az agy és az elme, a tárgyi és az alanyi nem vezethetők le egymásból: viszonyuk nem oksági viszony. Így, amikor a gondolkodás saját alapjait próbálja megkeresni az alanyi oldalon, semmit nem talál, mert ezek az alapok nem szemantizálhatóak. Ennek a szituációnak a hatása erős: a „semmivel" találkozni mindig drámai.

0491. A nem dualista világ geometriája és fizikája nem két Világ ábrázolása, így az a kérdés, hogy miért olyan az ontikum, amilyen, illetve miért olyan a matematikai szerkezete, amilyen: egyetlen kérdés.

0492. Amikor feltesszük, hogy az agy/elme viszony nem oksági, hanem korrelatív viszony, akkor azt állítjuk: ha lépünk az elménkkel, egyszersmind lépünk az agyunkkal is. Ebben a helyzetben az idő nem játékos.

0493. Az a fogalmi inercia, amely akkor áll elő, amikor az elmét az agy belső, az agyat pedig az elme külső felületeként írjuk le, mutatja, hogy ezt a problémát nem lehet az eukleidészi tér metrikájával megragadni, minden erre tett kísérlet, metafora.

0494. Az agy/elme azonosság tételének az a legkihívóbb nehézsége, hogy a külső és belső „felület" viszonya háromdimenziós térben nem ábrázolható.

0495. Ha az agy/elme jelenség háromnál több dimenziót feltételező folyamat, míg e folyamat eredménye három dimenzióban áll elő, világos, hogy az ábrázolás, leképzés lehetőségei csak korlátozottak lehetnek.

0496. Ha feltesszük, hogy az entitások külső és belső felületének viszonya három dimenzióban nem ábrázolható, akkor válik világossá a test/szellem probléma nyugtalanító megoldhatatlanságának jellege.

0497. Csak ott, ahol megjelenik a külső-belső dichotómia, ott lép fel a percepció és a jelentés. Minden egyéb egy speciális felületen zajló szimuláció, annak ellenére, hogy maga a szimulátor (a számítógép), egy tárgy az eukleidészi térben.

0498. Az entitások külső és belső felületének relációi, (melynek késői fejleménye az első és harmadik személyű ontológia megjelenése), a monista topológia, nem ábrázolható az eukleidészi percepcióban. Talán ez a patt áll a mesterséges intelligencia körüli zaj mögött.

0499. Az a tény, hogy mi, a szubsztancia élő verziói képesek vagyunk szavakat használni, azt is jelenti, hogy nem az anyag egyszerű, hanem a vele kapcsolatos metaforáink azok.

0500. Az a helyzet, hogy nincsenek metaforáink a nem emberi entitások belső topográfiájának megragadására, nem jelenti azt, hogy az nem is létezik.

0501. Amikor a test/szellem kérdést nem oksági, hanem korrelatív viszonyként gondoljuk el, akkor azt tesszük, hogy a „test”-et és a „szellem”-et az entitások szerkezetéből, topológiaként, egyetlen ontikum két oldalaként származtatjuk.

0502. A monista metateóriában a külső és belső felületet oksági viszonyban említeni, csak „módszertani okságként” lehet, ami semmi egyéb, mint pragmatikus rövidítés, kísérlet egy szöveg funkciótlan túldefiniálásának elkerülésére.

0503. Ahogy egy érmének nem lehet egyetlen oldala, úgy az atomok, molekulák, sejtek egy bizonyos topológia szerinti rendezése szükségképpen entitást eredményez, amely a tárgyként/alanyként egyszerre létezés módja. Nincs így az entitások halmazával, ahol az „alany” nem releváns fogalom.

0504. Egy élőlény viselkedését olyan felületként gondolhatjuk el, amely mintegy mutatja a szenzorium belső toposzát. Egy saját fennmaradásáért cselekedni képes entitás, szükségképpen érző entitás is: a fennmaradás gyakorlata ugyanis nem más, mint az érzékelés manifeszt reakciója.

0505. Az ábrázolás feltétele a szemcsézettség. Tudunk a nem ábrázolhatóról: szubkvantumi szint, big bang, nulladik másodperc, szingularitás. Ide lehet sorolni az élő alaphelyzetét is, ahol az entitások belső felülete nem oksági viszonyban van a külsővel és fordítva, hanem egymásnak topológiai oldalai.

0506. Az agy és az elme „között” nem kapcsolat van, hanem valamiféle, különleges „topológiai ekvivalencia”.

0507. A külső és a belső topológiai ekvivalenciája: metafora, mert bármilyen geometria csak a külső szempont szemantikája lehet.

0508. Nincs egyetlen oldalú papírlap, de ebből még nem következik, hogy a két oldal között oksági viszony van. A monizmus nem a kauzalitás idejében, hanem valamiféle topológia terében gondolja el az agy/elme problémát.

0509. Talán, ha létre tudunk hozni majd egy olyan szoftvert, amelyik úgy tesz eleget saját funkciójának, hogy strukturálisan egyben a hardver része is lesz, azzal egyszersmind megalkottuk az élő entitásra jellemző kettős topológiát is.

0510. A monizmusból adódik a szemantikai dualizmus. Ez a dualizmus azonban semmiféle dogmatikus szeparatizmust nem jelent, sokkal inkább jelenti a kétféle beszédmód átjárókkal tűzdelt komplementer váltakozását.

0511. Ha az agy és az elme leírására használt szavaink között átjárás van, az nem annyira arra érv, hogy az agy és az elme között oksági viszony van, hanem arra: egy olyan entitásról beszélünk, amely egyetlen ontikum két oldalaként jelenik meg, az „első személyű ontológia” és a „harmadik személyű ontológia” nyelvtani mezében. Amiről szó van, az a szemantikai dualizmus.

0512. Nem a külső és belső felület valamiféle topológiai egyeztetése lenne a monizmus experimentum crucisa, hanem egy kísérlet a két oldal egyidejűségének bemutatására.

6. Rendszerek, metarendszerek, kognitív niche

0513. A „metakognitív” kifejezés utalni próbál a tudás antropológiai korlátaira, és arra, hogy fogalmak túlterhelése árán sem teszünk kísérletet a kognitív niche semmibe vételére.

0514. A kognitív niche határait nem az analitikus ész kreálja. A kognitív niche egyfajta „testet-öltés”: a fenotípus maga.

0515. A kognitív niche és a metakognitív közötti határt nem a tudás állandóan változó korpusza jelöli ki, hanem az a mélyszerkezet, amely a tudás előfeltétele: a percepció, a bizonyosság, az evidencia.

0516. A teljes leírás lehetséges voltáról két félreértés van forgalomban. Az egyik verzió szerint a törvények logikai természetűek, és mivel felfedezésük is logikai jellegű eljárás, a kirakós játék teljessé tehető. A másik változat szerint a törvények, bár empiricitások, feltárásukat nem korlátozza az ember kognitív niche-jéből adódó szerkezeti határ.

0517. Az emberi struktúra kijelöli az empíria határfelületét, megadja a fogalmi univerzum kereteit. Mivel ebből a vonatkozási rendszerből nincs mód másikba átlépni, a kognitív niche belépési pontjai immanens tulajdonságokat ajándékoznak a „dolgoknak”. De ez csak névadás, s nem a felbukkanás geneológiája.

0518. A kognitív niche egy tudáskorlát posztulálása a lehetőségeink segítségével, és nem valamiféle felkérés logikai izomgyakorlatokra a nem megismerhető megismerésére.

0519. Nincs semmilyen módszer a kognitív határok meghúzására. Mindenesetre a mítoszok kerek történetei és pszeudorealitásai jelzik, hogy beértünk a szürkezónába.

0520. Az „igazság” és a „valóság” mozgástere eltérő: az „igazság” az ember kognitív nichejének potenciáljához kötött, a „valóság” ennek a nyelvi ökoszisztémának és a nem ábrázolhatónak valamiféle mentális integrációja.

0521. A metakognitív határán sem állapítható meg annak terjedelme. Nemcsak azért, mert egy ilyen rálátás már a birtokbavétel egyik formája lenne, hanem azért sem, mert a „terjedelem”, a kognitív niche alapfogalma, s nem egy abszolút kód, amivel bárhol operálni lehet.

0522. Nemcsak a metakognitív nem „érthető”, a kognitív toposz sem. Utóbbi csak stabilitása és szemcsézettsége miatt: leírható.

0523. A tudás szerkezetéből adódik a kognitív niche, amelyet lehet tágítani, de nem lehet külső felülete és viszonyai felől ábrázolni. Ez az evolúció elméletére is áll, abszolút metaelmélet: nincs.

0524. Nem arról van szó, hogy a percepciós/fogalmi niche határfelületén nincs semmilyen fizikai közlekedés, hanem arról, hogy ez nem megragadható módon szemcsézett, így az értelmes beszéd előfeltételének nem tesz eleget: itt ér véget történetünk a térről, az időről és a részecskékről.

0525. A tudás csak a percepció bázisán felépített kognitív niche-ben mutat párhuzamot a dolgokkal, a Világ teljes minőségével ez a paritás nem áll fenn.

0526. A kognitív niche határain az interszubjektív szemantika lehetőségei kimerülnek, de a nyelv tovább működik, és elmozdul a formalizálhatótól a privát szemantika (művészet, vallás, filozófia) felé.

0527. A kognitív niche határára, értelemszerűen csak a „belső" útvonalon lehet megérkezni. A közeledést a beszűkült empirikus bázisra épített, erősen aluldeterminált hipotézisek burjánzása mutatja.

0528. Célszerű megkülönböztetni a hagyományos vallási folklór transzcendencia fogalmát attól a metafizikai feszültségtől, amely a Rendszerből kilépés lehetetlenségének következtében, a kognitivitás határán fellép.

0529. Az emberi episztemé Rendszerhatára nem jelenti egyben az ismeretek lezárását is. A praxis: teremtés, amely újra és újra létrehozza a diszkurzív tudás eredeti tárgyait.

0530. Ha egy modellezhető esemény, nem modellezhető előzmények következményeként lépi át a „kognitív membránt", véletlenként kerül be az episztemé világába.

0531. Amilyen mértékben növekszik a matematika corpusa, olyan mértékben lehet találni benne egy adott fizikai eseményre illeszthető mintázatot. A módszer azonban véges: az empíria peremvidékén már feltűntek a figyelmeztető jelek (szingularitás, ősrobbanás stb.). Közel a vakfolt, ahonnan olyan kevés output nyerhető, hogy még egy erősen aluldeterminált elméletet sem lehet összehozni.

0532. Ha egy rendszer elemeinek egyidejű működését adjuk meg okként, átlépjük az analitikus leírás lehetőségeit. Az így javasolt ok olymértékben túldeterminált, hogy csak semmitmondó lehet, ami még a fent említett technika korlátainál is rosszabb.

0533. Abban a világban, amelyben a tudás nem lehet képes tökéletesen átvilágítani a totalitást, semmilyen részlet sem tehető áttetszővé teljesen.

0534. Az inputok és outputok olyan szövevényében, ahol a „legnagyobb” és a „legkisebb” egy nemlineáris folyamatban egyetlen Rendszert alkot, ott a „szintek szerkezeti autonómiája” csak terminológiai fogás lehet.

0535. Ahol megjelenik egy elbeszélésben az immanens, mint érv, ott elértük a kognitív niche peremét: az evolúció huszonnégy karátos rejtélye egy trivialitás, az élő élni akar. Ehhez képest a szelekció kivitelező, szorgos munkáját elgondolni, hálás feladat.

0536. A különböző kultúrák, nyelvek nem zárt rendszerek. A fordítás lehetséges átjárói: a szenzoriális minimum, és a „helyes”, az „igaz” érvényességigényének kölcsönössége.

0537. Az, hogy a „Világ mint olyan”, a nyelvbe nem beemelhető világra utal, nem jelenti a „tény” halálát, csak annak az újradefiniálását.

0538. Amikor belépünk a beszéd terébe, a visszakódolás pillanatáig a jel szemantikai oldala megszűnik, és csak mint fizikai minőség áll fenn.

0539. A nyelv terjedelme soha nem lehet nagyobb, mint az ember ontikus lehetősége: a Rendszer a szemantikai határfelülettel egy fizikai minőségből kimetszett szegmens.

0540. A megismerés korlátainak felismerését annak semmilyen minőségű analitikus elemzése sem képes megszüntetni.

0541. A Gödel tétel a formalizált rendszerek teljesítményének korlátaira (is) utal: erős jelzés arról, hogy a dolog több, mint modellje.

0542. Egy formális rendszer, egy nem formális rendszer algoritmizálható része. Hogy egyáltalán létezik ez a formálisan nem kódolható szegmens, arra az én tapasztalati bizonyossága a fedezet.

0543. A formális rendszer nem alapozható meg saját rendszerén belül. Magának a kifejezésnek a használata feltételezi a rendszerből való kilépés, és egy nem formális rendszerbe történő átlépés lehetőségét, amely művelet egyáltalán értelmessé teszi ezt a két viszonyterminust.

0544. Sejtjük, hogy a fizikai univerzumban, a Big Banggel, a szingularitással csak a fogalmaink végére és nem az ontikus szituációk végére értünk. A matematika esetében tudjuk is, hogy az egész opus egy metarendszer része.

0545. A matematika önmagából nem megalapozható: a Világ struktúrája, ami metamatematikaként is funkcionál, nem matematika, de támogatja annak feltalálását.

0546. Valamennyi fogalmunk a Rendszer gyermeke, figyelembe véve, hogy magunk is részei vagyunk: nem lehetséges szemantikai viszony egy Metarendszerhez, „amelyben” a szemantika kialakulására képes Rendszer fennáll: a fizikai, szemantikai univerzum és az Univerzum nem azonosak.

0547. A jelentés a szintaxis metarendszere. A jelentés nem formális alakzat és nem modellezhető. Amit a nyelvészetben szemantikának nevezünk, az semmi más, mint definíciók szinonimikája.

0548. A homológia meglátásának képessége azon a strukturális információn alapszik, ami az ember, mint homológ komponensek színtere, saját maga.

0549. A szintaxis metarendszere, a szemantika. A számítógép: szintaxis szemantika nélkül, pontosabban olyan szintaxis, amelynek metarendszere a gépen kívül van: maga az ember.

0550. A társadalomra vonatkozó logikus érvelés egy formális rendszer, amely nem alapozható meg saját logikai szabályaival. Az a metarendszer, amely magának az érvelésnek a fogalmait generálja, az mindig valamilyen kultúra totalitása.

0551. Az emberi struktúra egy protomatematikai szisztéma is, amely az explicit matematikának a szemantikai alapjait működteti.

0552. Amikor modellt készítünk valamiről, akkor ebben a műveletben a teljes szomatikus tapasztalatunk, mint különböző formális homológiák metarendszere részt vesz.

0553. Az az állítás, hogy nincs metanarratíva, nem mond ellent annak a kijelentésnek, hogy létezik valamilyen szubnyelvi fundamentum, amire a konkrét nyelvek épülnek. Fel lehet tételezni, hogy van homológia a különböző nyelvek mélyszerkezete között.

0554. Más egy problémára rámutatni, és megint más megoldani. Az élet, az akarat, a morál mutat valamire, ami a rendszerből nem érthető meg. Az ehhez szükséges imaginárius szempont, valamiféle metanarratíva, irreális követelmény.

0555. Ahogy a fizikai univerzum világában az érzékelés evidenciái adják a fogalmi háló metarendszerét, úgy a társadalomra utaló nyelv metarendszerét az emberi cselekvések interaktív viszonyai alkotják.

0556. A Világra vonatkozó metanarratíva nem belakható szempontja vakfolt a tudásban, de az evidenciák, a bizonyosságok érvényességét ez a hiány nem teszi semmissé.

0557. Semmivel nem találkozunk, ami végtelen lenne, és semmivel, amin kívül ne lenne valamilyen más minőség. Ez a helyzet nem zárja ki azt az intuitív megfontolást, hogy a standard Univerzum nem más, mint valami nem metrikus totalitás metrikus alrendszere.

0558. Az ész számára saját létezésének megoldhatatlan problémája abban áll, hogy tisztában van azzal: a Világ mint totalitás feltétele fennállásának, viszont nincs módjában ezt a viszonyt egy külső, neutrális nézőpontból előadni.

0559. A gondolkodás megértéséhez a gondolkodásból, mint folyamatból való kilépésre olymódon lenne szükség, hogy maga a gondolkodás mindvégig működésben maradjon. Ezzel a paradox helyzettel lehet indokolni, miért végső szó a „gondolkodás”?

0560. A makroszint kölcsönhatásait úgy gondolhatjuk el, mint a fekete dobozként tételezett mikroszint outputjai közötti viszonyokat.

0561. A komplex rendszerek viselkedésére vonatkozó elméletek javítják a valamennyi entitás individuális természetét tételező metaelmélet pozícióját.

0562. A Világ „metarendszere” és a „természetfeletti” nem ekvivalens fogalmak. Előbbi olyan szemantikai konstrukció, amelynek jelölete „kognitív zár alatt van”, utóbbi pedig egy gondolatkísérlet, ami túl sokat remél a nyelv erejétől.

0563. Bár a Világ jelenségeit az okság segítségével magyarázzuk, magát az okságot a Világban nem lehet megmagyarázni: létezési módjának minden, e Rendszerben történő „bizonyítása” vagy „cáfolata”: paradigma-hiba.

0564. A metafora egy nyelvi kísérlet valaminek a birtokbavételére, amit nem tartunk ábrázolhatónak.

0565. A metakognitív és a metafizikai között csak részleges átfedés áll fenn. Előbbi nincs megterhelve a transzcendencia folklórjának hosszú történetével.

0566. Az az érzés, ami annak tudatosításakor elfogja az embert, mikor saját magát a helyes életvezetés keresése során olyan rendszerekbe (természet, társadalom) próbálja integrálni, amelyeket nem láthat át, paradox érzés.

0567. Az a feszültség, ami a partikuláris bizonyosságok, és a lét átfogó nem partikuláris bizonyosságainak hiánya között fennáll, a metafizika alapérzése. A metafizika szövegei nem megoldások, hanem ennek a feszültségnek a felidézései.

0568. A metafizikát az a helyzet hívja a színre, hogy a Rendszerből a Rendszer nem magyarázható, míg a Rendszer elemei, igen, hiszen a „magyarázat" konnotációja sem más, mint a Rendszer szerkezetének analitikája.

0569. A tudás ökoszférájában az alapok axiómaként bukkannak fel, s bár ezek lezárják a horizontot, ha nem előzmények nélküli természetükre utalásokat próbálunk tenni, egy nem transzcendens konnotációjú metafizika érzését keltik.

0570. Valaminek a Világban való megértése nem más, mint egyféle tudás elbeszélésének megértése. Magának a Világnak a „megértése" egy olyan Világon kívüli szituáció és nyelv tételezésével kezdődne, amely a Világban létező entitások számára nem realitás.

0571. A tudat nyelvben megjelenített világa, és a létezés teljes megtapasztalása más és más terjedelmű jelenségek. Ez a differencia generálja azt a feszültséget, amelyből az ismeretelmélet, az ismeret kritika építkezik.

0572. Csak addig áll fenn az emberi értelem, ameddig egy bizonyos Univerzum fennáll. A változó Univerzum változó értelmet (értelmeket) implikál.

0573. A nyelv, a gondolkodás teljesítményének határait vizsgálni nem más, mint a „misztikus" analitikájával foglalkozni.

0574. Az ember szenzoriális határairól, a nyelv kiterjedéséről, a Rendszerből kilépés lehetetlenségéről beszélni annyi, mint különböző nézőpontokból megjegyzéseket tenni ugyanahhoz a problémához.

0575. A Rendszerből kilépés lehetetlensége az értelem ökológiájára utal, s nem arra, hogy létezne valamiféle elszeparált Világ. Amire utal, az ennyi: a tudás evolúciós korlátok között működik, és saját szenzoriumától távoli mozzanatok számára nem reflektálhatóak, így előáll az a helyzet, amelyben „valami" előzmények nélküli belépésként kerül a gondolkodás elé. (Pl. az Ősrobbanás). Sejtések az analitikus ész hallgatása mellett: a Rendszer mint nyom.

0576. A Rendszerből kilépés lehetetlensége olyan nézőpont, amelyből a Világ ontológiája alapok nélküliként jelenik meg előttünk, s nem olyan valamiként, ami függvénykapcsolatban van saját metarendszerével.

0577. Ha az „immanenciát” nem kibúvóként használjuk, szemantikája végtelenül bonyolultnak bizonyul: a Rendszerből kilépés lehetetlensége nem ad módot az immanencia ontológiájának átlátására, s így a Rendszerbe bekerülésének módjára sem.

0578. A percepció minden érzékelhetőt a jelenséghez képest extern bázishoz kapcsol. Ez a tudást megelőző minta kikényszeríti, hogy feltegyük az Univerzum valamilyen nem transzcendens folytatását is, azzal egyidejűleg, hogy az ész tisztában van vele: a Rendszerből kilépés fogalmi eszközei nem hozhatók létre.

0579. Olyan szituációban vagyunk, hogy nem tudunk kilépni a percepció univerzumából. Minden interpretáció innen indul, és végig ez marad elgondolásaink rácsozata. Ez a rács megkerülhetetlen.

0580. Mivel nincs mód, hogy a Rendszerből kilépéssel férjünk hozzá a Rendszerhez, a „létezést” lehetőségeink szerint kell megkonstruálnunk. Az így kialakított definíciókon múlik, hogy milyennek gondoljuk el a helyzetet: dualista vagy monista módon.

0581. Az immanensbe ütközés élménye, metafizikai élmény. A Rendszerből kilépés lehetetlenségének tapasztalata kognitív vakfolt a reflexióban, így egy immanens tulajdonság indok nélkülinek tűnik fel előttünk.

0582. Amikor a Rendszerből kilépés lehetetlenségéről beszélünk, akkor azt mondjuk, hogy a Világ létmódjáról való tudásunk nem alakítható át olyan nem nyelvi vonatkozási alakzattá, ami a Rendszer metarendszere lehetne, így e művelet hiányában a viszony nem is érthető.

0583. A Rendszerre vonatkozó kognitív zár kettős. Egyfelől van egy intern vakfolt, amelyet a makro folyamatok, dolgok percepciójára épülő fogalmi háló elégtelen volta hoz létre, másfelől létezik egy extern csend, amit a Rendszerből kilépés lehetetlensége vált ki.

0584. Az ontikum mindig több, mint analitikusan hozzáférhető vetülete. Ez a túlélésnek, mint életfeladatnak az evidenciájára is érvényes, amely a Rendszerből kilépni nem képes értelem számára egy kognitív zárként megtapasztalt, nem racionális bizonyosságként jelenik meg.

0585. A Rendszerből kilépés lehetetlensége nem a kozmológia valamiféle metrikus problémája, hanem az emberi szituáció következménye: ami semmilyen módon nem jeleníthető meg a szenzoriumban, az kognitív zár alatt van, függetlenül a kiterjedésétől. Ezt a helyzetet a logikai/matematikai elem túlterhelésével is csak korlátozottan vagy sehogy sem lehet meghaladni.

0586. A leírások rendszerét úgy gondolhatjuk el, mint egy skálát, amelynek egyik végén az egyedi áll, a másikon az a metaelmélet, amelyik az „általánost” próbálja kezelni. A Rendszerből kilépés lehetetlenségét figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy a filozófia: az „utolsó nézőpont”.

0587. Ha azt, ami egy dologban és modelljében közös, képesek lennénk birtokolni, akkor a tudás nem reprezentálná a dolgokat, hanem kimondaná: az emberi percepció ökológiai nichejéből nem lehet elegánsan lelépni.

0588. A szemantikai univerzum és a Rendszer nem azonosak. A szemantikai univerzumból való kilépés, és a Rendszerből való kilépés lehetetlenségének viszont azonos az ontológiája: az emberi agy (elme) architektúrája egybeszövődött.

0589. A Rendszerből kilépés lehetetlensége semmi más, mint egy szemantikai határfelület megjelenése a gondolkodásban.

0590. Vajon az a kognitív zár, amely saját magunk szemantikai átvilágíthatatlansága miatt áll előttünk, más természetű-e, mint az, amelyet a Rendszerből kilépés lehetetlenségének metafizikájaként élünk át?

0591. Az Epimenidész-mondat nem árulja el, hogy csak a krétaiakra reflektál-e, vagy önmagára is. Nem tudjuk, hogy a mondat a rendszer része vagy egy metarendszer? Mindenesetre bemutatja, hogy miért nem lehet egy rendszert önmagából, a rendszerből kilépés nélkül megalapozni.

7. A korlátozott tudás egyéb szavai

0592. A véletlen nem előzmények nélküli, a véletlen nincs az okság terein kívül. A véletlen az egyedi, az individuális, amit nem lehet egy algoritmussal megelőzni, akkor kapjuk el, ha már megtörtént.

0593. A „valószínűség” nem az „okság” megkopásából él. A valószínűség nem ok nélküliség, hanem az entitások egyediségéből következő szóródás az események menetében. A „valószínű” a tudás viszonyának a neve erre a szóródásra.

0594. Az „okság” és a „véletlen” a dolgok történetére vonatkozik, a „valószínűség” a tudás kapacitására: emberi viszonyulás egy helyzethez, az elbeszélések egyik formája.

0595. A „véletlen” nem az ontológia, hanem az episztemológia szava. A véletlen a nem kalkulálható, de csak a szemantikai univerzumban van aritmetika.

0596. A „véletlen”, a kiszámíthatatlan története. Bármit mondunk is a véletlenről, az mindig az emberi nyelvről és tudásról is fog szólni.

0597. A próba/szerencse: az események „technológiája”. A „véletlen”, az eseményekről szóló beszédalakzatban, egy nézőpont: a tudás értékelő perspektívája.

0598. Ami egy bizonyos beszédszinten véletlen, egy másikban nem az, hanem próba/szerencse megoldási kísérlet. A „véletlen” kifejezés alkalmazását mindig a tárgyalt téma szabja meg.

0599. A véletlen, egyféle interferencia az oksági láncok metrikájában, ütközőpont, olyan esemény, amelynek uralkodó eleme, különböző történetek egy szakaszának egybeesése.

0600. Az okság, láncon belüli, a véletlen, láncok közötti viszony. Egy eseményről, amely az előbbi, és egy eseményről, amely az utóbbi felségterülete, egyformán a valószínűség nyelvén javasolt beszélni. Az okság estében az entitások természete, a véletlennél az egymást metsző szálak követhetetlensége miatt nem lehetséges abszolút tudás.

0601. Az okság valamiféle genealógia, a le- és felmenők bensőséges áramlása, a véletlen pedig egy minden leszármazást nélkülöző egybeesés a történetek útkereszteződésében.

0602. A véletlen ismeretelméleti fogalom. Következetesebb lenne, (és egyszersmind nem elfogadtatható) a törvényszerű/véletlen pár helyett az átlag esemény/egyedi esemény szerkezet használata.

0603. A „véletlen” és a „törvényszerű” ugyanabban a sorsban osztoznak: ahogy nem lehet az egyedit törvényekkel érthetővé tenni, nem lehet a véletlennel sem.

0604. A „véletlent” az az emberi igény hozta létre, hogy bizonyos fajta eseményeken, folyamatokon, struktúrákon az elnevezés erejével úrrá legyünk.

0605. A fizika univerzuma és a fraktáluniverzum nincsenek oksági viszonyban egymással: mindkettő ugyanannak a világnak más és más reflektálása.

0606. A nemlogikai értelemben használt „szükségszerűségnek” két alapvetően eltérő konnotációja van, aszerint, hogy valaki egy eseményt az előzmények függvényének vagy a törvények által predesztináltnak lát-e.

0607. Egy olyan világban, ahol szubatomi szinten nem lehet a tér/idő/okság otthonos ökológiájára alapozni, ott a teljesen determinált és teljesen indeterminált történetek egyaránt kínos történetek.

0608. A „determinál” és a „szabad” az ész perspektívái, amelyeket egyetlen folyamat kétféle elbeszélésére alkalmaz.

0609. A szabadság, a determinált egyik osztálya, egy entitást meghatározó nem külső tényezők összessége: öndeterminizmus. Az immanens elem minden történetben.

0610. Azt állítani, hogy bármilyen más lépést is megtehettünk volna, mint amit megtettünk, egyenértékű azzal a kijelentéssel, miszerint az én saját cselekedeteitől függetlenül létező fenomén.

0611. Az empiricitás elemzésében nem a logika a vezérfonal, hanem a mintázatok topológiája.

0612. Az én korlátozott átvilágíthatósága azt is jelenti, hogy bármilyen antropikus jelenség elemzésénél az empíria erősebb érv, mint a logika kombinációi.

0613. Az empiricitást nem meríti ki semmilyen megfogalmazás, és ellenáll minden logikai bizonyítási kísérletnek: a fizikai univerzum nem nyelv.

0614. A kvantumfizika metaforikus fogalmai, a matematikai beszédmód köznyelvbe visszavezetett fogásai a könnyebb közlés kedvéért.

0615. A novum keletkezése mindig megelőzi leírását. Ezért illúzió minden olyan várakozás, ami teljesen áttetszőnek véli az emberi eseménytörténetet.

0616. Egy originális cselekedet mindig megelőzi a róla alkotott modelleket. Ezért egy eredeti probléma megoldása soha nem történhet másképp, mint a próba/szerencse eljárással, beleértve a legelvontabb feladatokat is.

0617. Egy leképzés, függetlenül a minőségétől, mindig ábrázolás marad, ontológiai statusa változatlan: közte és tárgya között a távolság soha nem változik.

0618. A leképződés annyira az ember műve, amennyire az ember a leképződésé. Nincs két Világ. Az ontikum, egy.

0619. Az ontológiában a levezetés nem egyéb, mint az empiricitások térképein való elhelyezés. Ebben a műveletben csak egy korlátozott, kis rész a matematika alkalmazása.

0620. A „tárgy" immanens módon tartalmazza a „leképzést". Egy közvetlenül (?) érzékelt tárgy nem tárgy lenne, hanem az én része.

0621. A „leképzés" a „tárgy" analitikája. De nem minden ábrázolható. Ahol nincs kép, ott van konstruálás. A tudás a nem ábrázolható területén egy eszköz viszonya a megmunkálandó tárgyhoz: nincs közöttük ikonikus homológia.

0622. A „fejlődés" normatív használata körül reménytelen a zűrzavar. A leíró forma esetében a helyzet egyszerűbb: valami, amely olymódon képes fennmaradni, hogy egyben bonyolultabbá is válik. (Az entrópia csökken, az információ növekszik.)

0623. A végtelen regresszus megjelenése a gondolkodásban, jele annak, hogy paradigmát kell váltani: az új behozása, (mint minden novumé), végső soron kicsúszik az analitikus elemzés hálójából, s zavarba ejtően egy semmiből keletkező kiindulópontnak látszik, amit kénytelenek vagyunk elfogadni.

0624. Az én evidenciája saját folyamatosságáról az alapja annak az extrapolációnak, miszerint a Világ: kontinuum, amelynek struktúrái, az érzékelés, a gondolkodás által már megragadható csomópontok.

0625. Amikor a logikáról, a nyelvről, a matematikáról beszélünk, akkor nem a gondolkodás folyamatát elemezzük, hanem a gondolatok architektúráját térképezzük fel. Ez a helyzet az, ami a mesterséges értelem konstruálásának a legnagyobb gondja.

0626. A redukcionalizmus elve a fizikában nem egyéb, mint (a vizsgált architektúra entitásainak elhanyagolható individualitása miatt) sikeresen alkalmazott tautológia. Nem „visszavezetés”, hanem különböző ekvivalenciák közötti közlekedés.

0627. A gondolkodás a gondolkodásról paradoxona abban áll, hogy ami ábrázol, nagyobb „dimenziószámú”, mint az önmagáról létrehozott ábra.

0628. A gondolat struktúrája és a gondolkozás között nincs ikonikus viszony, így hiányzik az a támpont, amely szükséges lenne ahhoz, hogy a gondolat ábrázolja saját keletkezését.

0629. Az állítás, miszerint az indukció nem létezik, különbözik attól a vélekedéstől, hogy az indukció nem létezik, mint igazolás.

0630. Az etika végső szavai nem a logikai érvelés tárgyai. Az etika végső szavai nem megcáfolódnak, hanem kiválasztódnak.

0631. Az emberi ontikum osztozik az általában vett ontikum korlátozottan ábrázolható természetének sorsában.

0632. A Világ titokzatossága, alapélmény, de ebből a „metafizikai horrorból” (Kolakowski) semmiképpen nem következik, hogy mindez, személy.

0633. A protofizika, a protomatematika saját struktúránk topológiája, így nem áll módunkban önmagunkon kívüli pillantást vetni rá. Ha elemezzük, az elemzés helyzete ugyanaz lesz, mint bármilyen más elméleté: az ideiglenes érvényesség.

0634. A matematika, a tautológia technikájára építő transzformáció: a feltalálás speciális esete. Mindez nem jelenti azt, hogy a matematikai konstruálás kiinduló pontján nem állhat a percepcióban létrejövő protofizikai struktúrák mintázata.

0635. A tautológia (matematika, logika) alkalmazásain kívüli területeken nem létezik bizonyítás, csak érvelés.

0636. Két alapvetően különböző ontológiáról van szó: egy dolog azt mondani, hogy egy folyamat ilyen és ilyen matematikai formulának engedelmeskedik, és más azt állítani: egy jelenségnek ez és ez a matematikai formája.

0637. A matematika a különböző mintázatok transzformációjának technikája, s mint ilyen, nem felfedezés, hanem feltalálás.

0638. Amennyiben a matematikát nem felfedezésnek, hanem feltalálásnak tekintjük, tautologikus természetéből következik, hogy az egységes matematika nem ábránd, hanem feladat: az ágak között annyi híd hozható létre, amennyire szükség van.

0639. Ahogy az időben ábrázolható folyamatok komponensei között nincs logikai kapcsolat, úgy a térben elgondolt dolgok szerkezeti szintjei között sincs. Egy empirikus szituáció nem átjárható a logika tautológiáival.

0640. A protomatematika mélystruktúráit az ember nem feltalálta, hanem megtalálta saját felépítésében. Ez a matematikának, mint egyféle szintaxisnak, a szemantikai előfeltétele.

0641. Erős analógia van a matematika, a geometria létrehozásának módja, és aközött a folyamat között, ahogy a világ alakzatai a fizikai interakciókból előállnak.

0642. A „végtelen” egy olyan algoritmusra való utalás, amellyel elvégezhető műveletet csak e műveleten kívüli fizikai komponensek korlátoznak.

0643. A matematika végtelenje nem létrehozott végtelen, csak utalás egy műveletre, amely létrehozná a végtelent, ha nem korlátozná a teljesítményét saját lehetőségeinek végessége.

0644. A protomatematika, protologika nem valamiféle leképzése a környezet szerkezetének, hanem mindenben, az emberi létmódban is jelenlévő nem reflektálható rend: a protomatematika nem matematika.

0645. A matematika, mint tautológia, azért képes leírni a fizikai ekvivalenciákat, mert azokat nem formális tautológiaként gondoljuk el: az ekvivalencia olyan helyzetet ábrázol, amelyben csak az adott mintázat módosul, de az evolúciós változással ellentétben, magának a mintázatnak a minősége nem változik.

0646. Amennyiben egy struktúrát változatlanságban tételezünk, akkor egy önazonos architektúrában mozgunk. A geometria azért a matematika egyik ága, mert maga sem más, mint matematika: az azonosság tautológiája.

0647. A matematika (mint tautológia), az „azonosság” feltalálásának gyermeke. Minél inkább úgy jelenik meg az empiricitás, mint változás (nem-azonosság), a matematika annál kevésbé használható: a fizika végső elmélete, illúzió.

0648. A matematika lényege szerint tautológia. Különböző elágazásait, a lehetséges logikai mezőből való előhívását, a kultúra, mint környezet csak inspirálja, de alapszintaxisát nem változtatja meg.

0649. A tautológia ott hatékony, ahol valamilyen empiricitás immanens tartalma nemcsak explicitté tehető, hanem meg is fordítható. Ez nem az új keletkezésének a helye, hanem az adott egyféle permutációja.

0650. Egy olyan teljes matematika, amelyet kizárólag a tautológia rendje vezérelne, és médiuma a számítógép lenne, metamatematikaként működne a különböző emberek és civilizációk konkrét matematikáinak ábrázolására. Megmutatná az emóció, az emberi akarat jelenlétét még egy formális rendszerben is.

0651. Az egyirányú függvények léte nem mond ellen a matematika, mint tautológia elméletének. A tautológia nem teljes szimmetria: a szemantikai azonosság nem jelent szintaktikai azonosságot is.

0652. Azt mondani, hogy az egységnégyzet átlója irracionális szám, egyben azt is jelenti, hogy nincs semmilyen szubsztancia, amivel ez a négyzet (pontosan) előállítható lenne: a természet nem a matematika nyelvén beszél.

0653. A matematika védettsége abban áll, hogy a fizikában csak az elrendezésekről nyilatkozik, a szubsztanciáról, nem. Gyakorlati felhasználásának ereje, a statisztikai látásmód ereje. A természet nem a matematika nyelvén beszél: a természet nem beszél.

0654. A matematika tárgyává tenni valamilyen folyamatot, nem egyéb, mint eltekinteni a dolgok, események egyediségétől. Ezért a matematika sikere a kutatásokban a kölcsönhatások homológiájának terjedelmétől függ.

0655. Amikor matematikával ábrázolunk egy folyamatot, akkor az invariancia szigetein mozgunk, és figyelmen kívül hagyjuk az individualitás vizeit.

0656. A logikának, mint tautológiának, az alapja az azonosság. A logikát feltalálni nem más, mint egy szüntelenül változó környezetben megszerkeszteni az azonosság fogalmát, a nyelvet megelőző felületes tapasztalatokból.

0657. Az azonosság nem események/dolgok valamiféle ontikus állapota, hanem egy művelettel létrehozott kognitív architektúra.

0658. Ahogy a színeket érzékeljük, úgy látjuk a dolgokat: egy tárgy, az azonosság fogalmának nyelvi/logikai előfeltétele. Egy dolognak ez a megtapasztalása nem más, mint a logika „azonosságának” protologikai előzménye.

0659. Tárgyak formájában érzékelni a környezetet annyi, mint képesnek lenni megkülönböztetni. Megkülönböztetni pedig nem más, mint a hasonlót a nem hasonlótól elválasztani. A tárgyaknak ilymódon történő érzékelése az a protologikai alap, amire a logika és a nyelv „azonossága” lassan felépül.

0660. Az „azonos” az emberi gyakorlatban a „hasonló” ellenében jött (jön) létre. Az „azonos” nem két jelenség között fennálló viszony, hanem egyetlen jelenség viszonya önmagához: önazonosság.

0661. Az embernek az a teljesítménye, hogy képes szimbólumokat használni, tulajdonképpen az a képessége, hogy valamit valami helyett állónak tekint. Ez a művelet: az azonosság feltalálása, ami ugyanúgy nem létezett a gondolkodás megjelenése előtt, ahogy a látás sem az érzékelés megszületése előtt.

0662. A protologikát megtaláljuk, hasonlóan ahhoz, ahogy a szenzoriális tapasztalatok előttünk állnak. A protologika úgy viszonylik a matematikához, (amit fel kell találni), mint az érzékelés az empirikus tudományokhoz.

0663. A logika és a matematika: alkalmazott protologika. A protologikai tapasztalat, a környezet különbségeinek érzékelése, megelőzi a nyelvet.

0664. Az észkritika nem egyéb, mint a racionalitás új fázisa. A logika azonosítása a racionalitással, semmi más, mint a félreértett ész kultusza.

0665. Azt állítani, hogy a makroszint képei használhatók a mikroszinten is, annyi, mint azt mondani, hogy egy mag nem egyéb, mint kicsinyített növény.

0666. A makrovilág szemantikájából nem lehet kikeveredni. Egy fogalom és annak tagadó változata ugyanabban a mezőben van: a kvantumfizika szótára sem más, mint a makrofizika szavainak metaforikus jelentésűvé alakított nyelvi importja.

0667. Más valamit, mint makrojelenséget érzékelni, s megint más ugyanezt valami nyomaként tételezni. Utóbbi estben a nyom szótári leltározása nem más, mint egy utaló metafora felépítése a nyom okáról.

0668. A „következtetés” kétféle szemantikája. Egy mozgó, de önismétlő világ tételezésekor egyetlen szabálytól, tautológiák segítségével, új formájú szabályokhoz jutunk, itt nem lehet egy tételt sem elmozdítani anélkül, hogy egyidejűleg a többiekhez ne nyúlnánk. Egy evolúciós világban a tautológia hatástalan. A használható eljárás: az empiricitások katalógusában való közlekedés.

0669. A végtelen sokszor egymásba ágyazott homológia mellett érvelni: paradigma-hiba. A kvantumvilág előfeltétele egy ilyen mintázat kigondolásának, de saját maga nem e mintázat szerint szervezett.

0670. A kvantumszintet és a makroszintet leíró szabályok különbségei maguknak a szinteknek a differenciáiból adódnak. A nehézség az, hogy ebben a játékban a nyelv kizárólag stiláris eszközökkel tud résztvenni.

0671. Miután a kvantumfizikában a makrovilág toposza elvérzett, mintegy post mortem életre kelt a teljesen egyforma szubatomi részecskék mítoszában. Vajon az „egyforma" fogalma mindent kibír, még az őt felépítő percepció szemantikai korlátain túl is?

0672. A kvantumfizikának nincs saját nyelve: a makrovilághoz adaptálódott nyelv, a metaforák jelmezében csak ki van kölcsönözve a kvantumvilágról szóló szövegekben.

0673. Egy működő kvantumfizikai modell nem valamilyen ontikus szituáció szemantikai ábrája, sőt magának e működőképességnek az ontológiája sem ragadható meg az ábrázolás problematikájának hasonló korlátai miatt.

0674. A kvantumszint eseményszerű természete a stabil mintázatok ellensége. Így az agy és valamilyen kvantumeffektus közötti kölcsönhatás csak szubszemantikai lehet, s ha egyáltalán megzavarja a szemantikai szintet, azt csak véletlennek tűnő hatásként teheti.

0675. Ahogy értelmetlen azt mondani, hogy a felület része a térfogatnak, úgy értelmetlen azt állítani, hogy a szemantikai univerzum része a fizikainak. Ez áll a matematikára is: a matematika nem fizikai komponens, abban az értelemben, ahogy az atom, az.

0676. Egy történetet különféle perspektívák szavaival lehet előadni. Így ugyanazt az eseményt egyszerre determináltnak és véletlennek is tarthatjuk.

0677. Saját szempontunkra nem tudunk egy külső nézőpontból reagálni. Amit gyakran annak tekintünk, az irodalmi játék, a mi perspektíváink ide-oda tologatása. Szempontunk nem más, mint önmagunk teljessége.

0678. Az ontológia nem metanarratíva. Az ontológia nem az ontikum valamiféle nyelven túli megragadása, hanem az emberi perspektívák egy fajtája, egy szempont a sok közül.

0679. Mivel az ontikum szempont nélküli kontinuumként nem ragadható meg, kénytelenek vagyunk dolgok és intencionális utalások összegeként feldolgozni.

0680. Valamilyen totalitásból analitikus értelemben kimetszett funkciónak nincs ontikus relevanciája. Ez a művelet nem egyéb, mint az emberi szempont érvényesítése egy praktikus megoldásban.

0681. Csak a narratíva alakítja át az adathalmazokat „történelemmé” és „társadalommá”. Az elbeszélő szerkezete, maga a rendező elv. Ez a szempont. Ezt a szöveget generáló ént kevésbé lehet átvilágítani, mint saját szövegét.

0682. A szempont kiiktathatatlan. Ahogy a jelen percepciójában rendező elv, úgy marad meg ez a szerepe a rekonstrukcióban is.

0683. Egy szöveg funkcióját tekintve: üzenet. Egy olyan hermeneutika, amelyik eltekint a közlő szándékától, szemantikai dadaizmus.

0684. A lét nem tehető szemantikailag áttetszővé: az emberi ennek a totalitásnak a része, s ez a szituáció rá is érvényes. Így a „lét értelme” nem tudás, amihez valamiféle desifrírozással el lehet jutni.

0685. Csak ami megjelenik a szenzoriumban, arra lehetséges nyelvi reflexió. Egy nem perceptuált minőség, egyben nem nyelvi minőség is. A létezés metafizikai talánya nem kriptogram.

0686. A misztika semmilyen nyelvi fogással nem tüntethető el, mert a misztika nem verbális jelenség.

0687. A tér és az idő bizonyosságait olyan kölcsönhatás háló alakítja ki, aminek csak egyik eleme az ember.

0688. Egy entitás története, maga az entitás, léte egyszerre jelene és múltja. Egy így elgondolt helyzet kizárja a fordított irányú időben történő időutazást, mert felszámolja a leszállópályákat: a múlt a jelen részeként létezik, s nem egy koordinátarendszer csomópontjaira telepített múzeumként.

0689. Az idő visszafordíthatóságát feltételező elméletek implicit módon azt állítják, hogy azonos okozatnak lehet más-más ok az oka.

0690. Az Einstein, Podolsky, Rosen paradoxon körüli zavar, szemantikai zavar. Akkor áll elő, amikor az „azonnali hatás” kifejezést használjuk. A „hatás” kikerülhetetlenül tartalmazza az idő képzetét. Ezért az „azonnali hatás” contradictio in adjecto. Amire az EPR gondolatkísérlet mutat, azt nem lehet a makrovilág fogalmaival leírni.

0691. A nem platonikus jövő szerkezete ez: egy új helyzetben, amíg az arra adott válasz nem születik meg, a bizonyosság erejével még saját reakciómat sem előlegezhetem meg. Az analógiák fontosak, de az empiricitás világában tökéletes indukció nem létezik.

0692. Egy struktúra, mérhető jellege okán, a nem mérhető, de vele függésben lévő vonatkozásoknak is indikátora.

0693. A „működés” analitikájával is az a probléma, hogy soha nem lehet teljes, csak részleges.

0694. Az a tény, hogy nem lehet egy adott működésű struktúrát anyagától függetlenül felépíteni, segít abban, hogy a szerkezet túlhangsúlyozása ne vezessen a szubsztancia tagadásához.

0695. A cselekvéstudományokban valamilyen szempont tartós érvényesülése egy másikkal szemben: a jobb működéshez való eljutás, ahol a „működés” annyit tesz, hogy egy leíró nyelv-játék bekerül a performatív praxisba.

0696. Egy kép mérhető struktúrája nem igazít el a komplexitás problémájában, ha annak jelentése van. A jelentések egymásra utaló sora a művészetet kvantifikálhatatlanná teszi.

0697. Egy adott kultúra, amely különböző teljesítmények viszonyítási alapja, sem nem „igaz”, sem nem „hamis”: egy kultúra nem kijelentés. Egy kultúra vagy működik, vagy felbomlik.

0698. A kultúra alapvetően valami nem logikai természetű jelenség. A kultúra: életforma. Bírálata nem más, mint egy másik életforma érvényesülési kísérlete.

0699. Az eszmék nem úgy hatnak, mint a formális rendszerek, hanem úgy, mint az emberi identitás építőkövei. Az identitás inerciája jelentős. Valamilyen önazonossággá vált eszme megváltoztatása nem logikai probléma.

0700. Egy etika életképességét annak a kultúrának az életképessége adja, amiben egzisztál. Egy kultúra totalitása több, mint annak moralitása, de nincs hosszú távon vitális etika nem vitális kultúrában és fordítva.

0701. A társadalomnak nincs adekvát tudata. A „történelem” interszubjektív érintkezésből és folyamatos interpretációból áll össze, ezért semmivel sem tudjuk jobban átvilágítani, mint saját magunkat.

0702. Az emberi leírásának szótárai keletkezésüket tekintve nem neutrális, hanem értékelő jellegűek. Ezért a diszkurzív szövegek soha nem lehetnek mentesek a nyelvhasználó világnézetétől. Ettől a latens etimológiától a teljes objektivitás: fikció, a korrektség: realitás.

0703. A morál értékelő funkció. Ha az etika, mint diszkurzív beszédmód, elkerüli ennek az értékelő szerepnek a sikerességét feltérképezni, úgy az nem etika, hanem olyan logika, amelynek példamondatai a moralitás területéről származnak.

0704. A morális ítélet nem az adott leírása, hanem szabályozás. Akár egy már megtörtént, akár egy majd bekövetkező esemény a tárgya, az ítélet: nem valaminek a leképzése, hanem valaminek a módosítására tett kísérlet.

0705. Jónak vagy rossznak ítélni valamit, privát művelet. Egy érvényes és nyilvános etika pedig az interszubjektív érintkezésben beváltként kiválasztódott privát ítéletek halmaza.

0706. Az értékelés kényszerét az ember nem feltalálta, hanem megtalálta. Mindez ontikumának szerves része, s mint ilyen, az evidenciák hálózatának eleme. Az értékelésben az átélés ereje a közlés fedezete. Nyelvi elterjedtsége mutatja intenzitását, de nem szól helyességéről.

0707. Minden problémamegoldás csak más megoldásokkal összevetve értékelhető. Mivel nem lehetséges a különböző javaslatokat ugyanabban a téridő pontban kipróbálni, mindig marad valami bizonytalanság az ítéletünkben.

0708. Egy döntés sikerességének terjedelme mindig korlátozott, amelyet a döntés szándékolt és nem szándékolt hatásainak aránya jelöl ki.

0709. Egy döntés alapja a mentális integritás. Ez szélesebb kategória, mint az intellektuális koherencia, utóbbi a mentális integritás része.

0710. Egy döntés következménye nem egyéb, mint a megvalósítására adott válasz: a lehetséges válaszok katalógusa viszont elvben soha nem zárható le.

0711. Az események menetében a döntés kulcsszereplő. Értelmesen nem mondható, hogy a nem realizált verzió is megvalósulhatott volna, mert a döntés maga az, ami ezt nem teszi lehetővé: a döntés nem más, mint egy határozott aszimmetria felépítése egy szemantikailag nem átvilágítható rejtett aszimmetriából. A döntésről nem dönthetünk.

0712. A jövő aluldeterminált az ismeretek szempontjából. Hogy ki, milyen döntést hoz, az attól függ: lépését mennyire tudja integrálni teljes előtörténetébe.

0713. A megértés folyamatában egyik invarianciától egy másik invarianciához jutunk: az egyéni, az individuális azonban ebben a végnélküli vonulásban mindig kognitív fekete lyuk marad.

0714. Bár egy immanens tulajdonságot végső szóként jellemzünk, ez nem jelenti azt, hogy feltaláltuk az előzmény nélküli világ ontológiáját. Megnyugtató viszont, hogy ebben a végtelenbe vesző homályban egy behatárolt ismeret is lehet használható: amit egy jéghegy csúcsáról tudunk, az nem lesz érvénytelen, ha ez-az kiderül a víz alatti részről.

0715. Nem arról van szó, hogy minden mindennel összefügg, hanem arról, hogy minden összefügg valamivel. Előbbi túlderminált képtelenség, utóbbi természetes alapállapot.

0716. A „minden egy" nem azonos a „minden differenciálatlan"-nal. Előbbi nem mond semmit a finomszerkezet történeteiről, s ezzel nem mond semmit az értelemnek sem. Inspiráló ereje viszont erős.

0717. Ha a makroszint leírásait egyféle optikai alapozású elbeszéléseknek tekintjük, úgy a mikroszintre vonatkozó kijelentéseket célszerű paraoptikai jellegűeknek tartanunk.

0718. Nem tévedhetek azt illetően, hogy hiszek valamiben, de tévedhetek abban, hogy hitem megfelelésben van-e azzal, amivel szándéka szerint óhajt lenni. Hogy hiszek (vagy nem), az bizonyosság, hogy e hit egy mentális állapot kifejezésén kívül vonatkozik-e bármire is, annak elemzése, tudás.

0719. Amennyiben elfogadjuk, hogy egy problémamegoldásnak nem létezik előzetes megoldása, hiszen akkor az lenne a megoldás, akkor egyben a kreálás leírására a próba-szerencse elvet is javasoltuk.

0720. A speciális emberi létmód a környezet módosítását jelenti, s nem a környezethez való alkalmazkodást. Mivel minden szándékolt beavatkozás csak nem szándékolt változásokkal együtt lehetséges, a folyamatos problémamegoldás állapota végérvényes állapot.

0721. A praxistól független külső realitás léte nem azt jelenti, hogy az emberi hatás nem módosítja, hanem azt: valamilyen formában a tapasztalat technikáján kívül is fennáll.

0722. Az a hír, hogy a Világ nem elbeszélés (vö. a „tér", az „idő", az „okság", stb. homályos konnotációit), azt jelenti: a mítoszok az emberekről szólnak, s bár beszélnek a dolgokról, valójában alig mondanak róluk valamit.

0723. A tárgy mindig modellje előtt jár. A gyakorlat megelőzi saját elméletét. Amit a tudományos praxis leír, már adott. Az emberi történet sem képez kivételt.

0724. Amikor az ember a már létező valósághoz hozzátesz egy darab új valóságot, ezzel azt is megerősíti, hogy amit létrehozott, az tényleg lehetséges, és nemcsak a „lehetségessel" történő szemantikai játszadozás.

0725. A lehetséges igazolása, realitássá válása. A „lehetséges” és a „megvalósítható” ekvivalens jelentések, viszont a lehetséges nem azonos az elképzelhetővel.

0726. Az átjáró, amelyben egy korszak kevesek által artikulált tudása, a homályos jelentésű, de érzékelhető korszellem kontinuumává alakul, az a technológiává konvertált ismeret eszközeivel történő tömeges érintkezés gyakorlata.

0727. A technika praxisához nincs szükség az ontikum valamiféle teljességi modelljére. Ennek azonban ára van: nem tudjuk, mibe lépünk.

0728. A technoszféra nem tervezett jelenség. Ellenkezőjét állítani olyan, mintha azt gondolnánk, hogy első eszközeink a csoportra gyakorolt hatásuk elemzése után alakultak volna ki.

0729. A nem tervezett következmények léte nem a tervezés lehetetlenségére utal, hanem a tervezés korlátozott voltára.

0730. Az érvelés történetében is különleges szerepe van a kvantumfizika megjelenésének: a nem elképzelhető, mint argumentum, kikerült a filozófia kelléktárából.

0731. A nyelvfilozófia, a hermeneutika, a dekonstrukció a filozófia kategóriáinak elemzési technikái. A nem mérhetővel foglalkozó filozófia területén azt a szerepet játsszák, amit a mérhetőén a kísérlet, bár kisebb kényszerítő erővel.

0732. Amikor azt mondjuk, hogy a filozófia tárgya a nem mérhető, akkor nem gondoljuk, hogy a jelenségek mérhető és nem mérhető osztályokra bonthatók, hanem azt állítjuk: minden jelenségben megtaláljuk ezt a két aspektust.

0733. Mivel a filozófia méréssel nem rendezhető terepen mozog, állításait nem építheti a tudomány kizárólagos fogásaira. A filozófia: az én teljes története által kikényszerített ítéletek sorozata, amelyeket saját egyensúlya diktál. A filozófia mindig személyes.

0734. Az én önreflexiója és a formális rendszerek megtapasztalása közötti különbség mutatja, hogy az emberi értelem nem formális rendszer.

oooooooo

(cc) Mittermayer Vilmos
Néhány jog fenntartva.
A fenti magyar nyelvű szövegre - a MEK-en - a CC BY-ND/3.0 licenc vonatkozik.